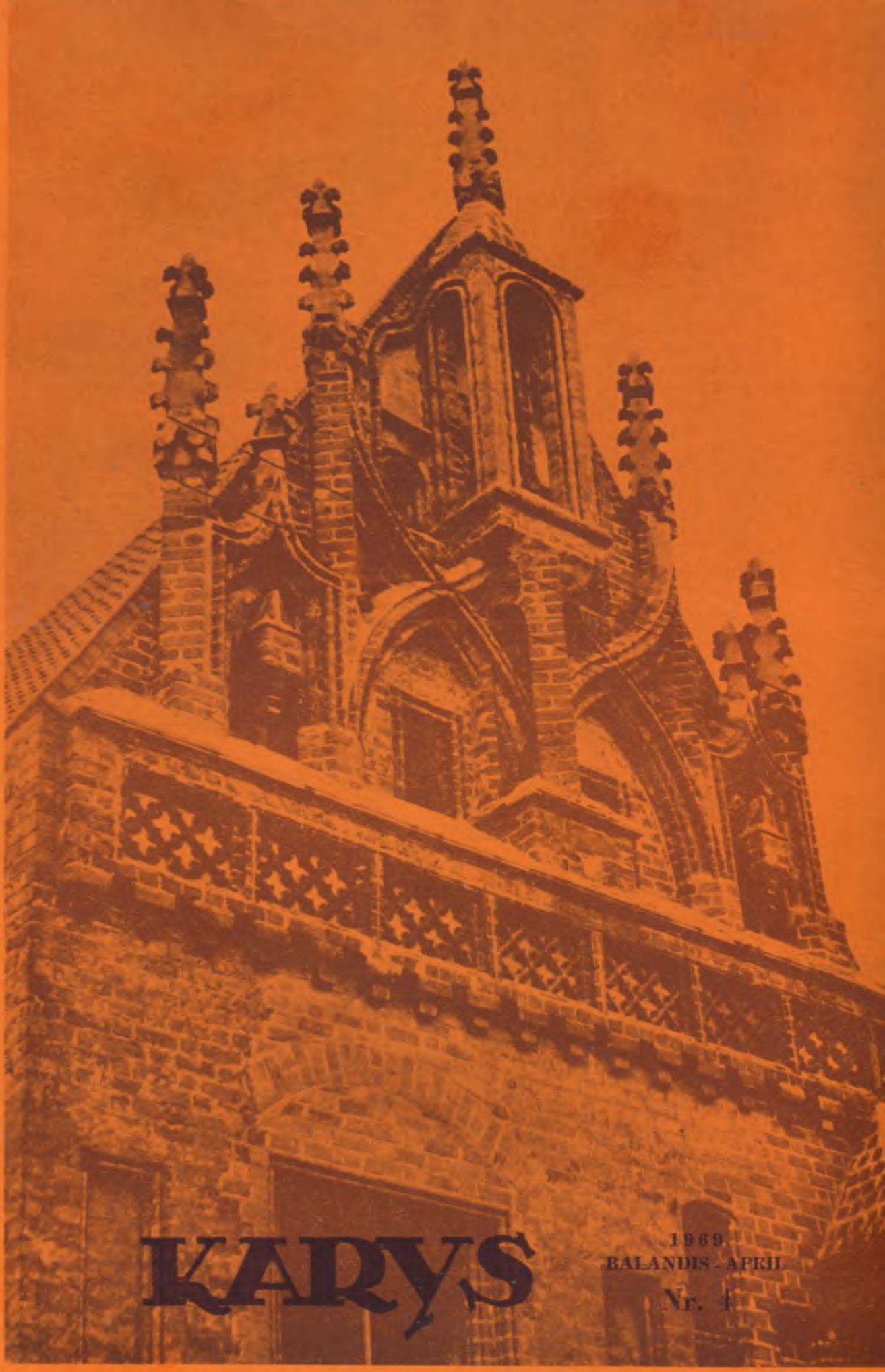

KARYS

1969
BALANDIS - APRIL
Nr. 4

KARYS

1969
Nr. 4 (1451)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redaktoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

E. PETRAUSKAITĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje

BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Perkūno Namai Kaune ..... (viršelis)
Bal. Brazdžionis — Šarvuočių rinktinėje 97
A. Budreckis — Lietuviškoji ekspansija 104
J. Strumskis — Kazokai Kandrėnų kaime 113
A. Budreckis — Paskutinis patikrinimas 114
J. Vasys — Tautos Šventę prisimenant 115
Tremties Trimitas 119
Šaulė Tremtyje 120
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje 122
Karinės Žinios 123
Kronika 125

ATSTOVAI: Baltimore ..... M. ŠIMKUS
Chicago ..... J. STANKŪNAS
Cleveland ..... F. EIDIMTAS
Los Angeles .... O. ŽADVYDAS
Philadelphia .. A. IMPOLĖNAS
Australija ..... V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

Boston, Mass. — S. J. Minkus

Chicago, Ill. — "Gifts International", "Marginiai", "Parama".

Detroit, Mich. — V. Perminas

Grand Rapids, Mich. — J. Belinis

Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas

Newark, N.J. — Kazys Treciokas

Omaha, Nebr. — J. Kantanavičius

Woodhaven, N.Y. — J. Pašukonis ("Aidas") "Romuva"

Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas

Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius

Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia

L. Vasiliūnas — 3 Wall Street Norwood 5067

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A. Subscription $7.00 per year. Single copy 70 cents.
SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523819 6

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 4 (1451) BALANDIS - APRIL 1969

ŠARVUOČIŲ RINKTINĖJE LAISVĖS METAIS

BAL. BRAZDŽIONIS

Prieš mano akis guli vienintėlė iš Lietuvos atsivežta knyga — "Karo technikos dalių dvidešimtmetis". Redagavo speciali komisija: pirm. plk. ltn. inž. Jurskis, plk. Baublys, plk. inž. Vitkus, kpt. Petrauskas, kun. dr. Čėsaitis, mjr. Kondrotas ir mjr. Šilius. Tą knygą, baigiant karinę tarnybą Šarvuočių Rinktinėje, man įteikė didžiojoje salėje, išleidžiant atsarginius, gen. št. plk. ltn. Grėbliauskas, — kaip pavyzdingam kariui, garbingiems technikos kariuomenės žygiams bei nuveiktiems darbams atminti. Ją labai branginau ir siaučiant II Pasauliniam karui, keliaudamas per frontus, bombardavimus, lagerius išsaugojau, kaip liudininką gimtosios žemės kariuomenės istorinio kelio, nueito per 20 metų. Tai, greičiausia, vienintėlė knyga visam laisvame pasaulyje ir iš jos puslapių aš išskaitau visą mūsų praeitį. Neliesiu jos turinio ir pačios Šarvuočių Rinktinės istorijos, nes juk leidžiama Lietuvos karinė istorija ir joje atspindės tie dalykai. O noriu tik išsakyti savo išgyvenimus tais laisvės metais, savoje laisvoje kariuomenėje, kur tūkstančiai mokėsi karinių mokslų.

Į KARIUOMENĘ SU DŽIAUGSMU ŠIRDYJE!

Dar gerokai prieš naujokų šaukimą, apie Lietuvos kariuomenę daug ką žinojau. Iš pat mažens mane lankydavo "Karys" ir jau keli mano kūrybos dalykėliai jame tilpo. Visos mano mintys sukosi, tik kaip patekti į kokią specialių dalių rinktinę; jau tada rūpėjo radio, nes namuose detektorinius aparatus pats darydavausi, nemažiau mane traukė ir mašinos. Todėl, nuėjęs į naujokų šaukimo komisiją, ten ir pareiškiau savo norą. Mano noras buvo patenkintas ir išvažiavau tiesiog į Šarvuočių Rinktinę, esančią Radviliškyje. Sudiev, žalieji tėviškės laukai! Kaip tik buvo gegužės pradžia, — sudiev, žemės ūkio visi malonumai ir darbai, gražus jaunimėlis, organizacijos. Išvykstu karinio mokslo įsigyti, kad galėčiau ginti tėvų šalį nuo priešų . . . Koks didelis džiaugsmas ir pasididžiavimas tada mane supo!

ŠARVUOČIŲ RINKTINĖJE

Iš visų Lietuvos kampelių į paskirtas vietas vyko naujokai, linksmi, su daina ir šypsniu veiduose. Su keletu tokių pat kaip ir aš atsirandu Radviliškio stotyje, o čia jau laukė ŠR atstovai ir būreliais nusivežė kitus pėsčius nusivedė į kareivines, kurios stovėjo apie kilometrą su viršum nuo miesto, prie kelio Radviliškis - Šiauliai. Jos ir dabar ten tebestovi, tik svetimi kareiviai jas mindo.

Pirmos dienos atrodė tokios sunkios,—visur tik bėk, neužmiršk, klausyk įsakymų, kurių pilną galvą privarė, tik pildyk! O ta rikiuotė, tai didžiausias rūpestis. "Žengte marš", taip kasdien ir koridoriuje ir lauke ir pratimuose. Nemoki žygiuoti ir baigta . . . O paskui pamokos, statutai, pareigos, daugybė darbų ir taip visą dieną, nuo ryto 6 iki vakaro 9 val. turi daug ką atlikti.

Tik po kelių mėnesių, mus gerokai aplamdę, paskirstė į kuopas, ypač atranką darė į mokomąsias kuopas. Lyg tyčia, pakliuvau į Ryšių Bataliono Radio kuopą. Matot, mūsų tankai ir šarvuočiai buvo aprūpinti radio telefono susižinojimo sistemomis, todėl tokių specialistų turėjo turėti kiekviena tankų kuopa nors po kelis.

Teko palikti dar mažai pažįstamą Radviliškį ir vykti į Kauną.

RYŠIŲ BATALIONAS

Gražiausiu vasaros metu, kai visur javai banguoja, kraštas pasipuošęs įvairiomis gėlėmis, vykstu į Kauną — į Ryšių B-ną ir A. Panemunėje, su šimtais kitų karių, įsijungiu į Radio kuopos sąstatą.

Šarvuočių Rinktinės Radviliškyje naudoti apmokymui Renault tankai (1938 m.)

Ten tokia pat tvarka, tik kareivinės senesnio tipo, pačių karių valomos ir jų rajonai prižiūrimi. Viduje kambariai ir juose po 12 vyrų, kitur po mažiau. Prieš duris išrašyta įvairūs šūkiai; vieną atmenu: "Tas ne kareivis, kuris palieka kovos lauke priešui sužeistą draugą". Tai žodžiai šarvuočio "Aro" įgulos kario Kneižio.

Kuopoje mus mokė visus bendrai radio telegrafo, radio priimtuvų ir siųstuvų aptarnavimo, pasikalbėjimų radio telefonu ir telegrafu. Taip kasdien tie telegrafo zirzėjimai išlavino mūsų ausis, kad jau kai kurie, per 6 mėnesius išmoko priimti net iki 85-90 raidžių per minutę. Reikėjo žinoti atmintinai ir visokius kodus, vykdyt pratmus A. Panemunėje, su visa stotimi ant nugaros ir net su generatoriais lipti į A. Panemunės kalvas. O užlipti, tai tikrai buvo nejuokai, nors man, kaimo berneliui, tas buvo ir nebaisu. Juk pas ūkininkus bernaudamas, netokius sunkumus pakėliau, o čia, dėl savo krašto ir kariuomenės, tai buvo tik džiaugsmas. Teko dalyvauti ir Fredoje, aviacijos rajone per šventes. Teko aplankyti ir gražiuosius Anbo lėktuvus, paraduojant pamatyti prez. A. Smetoną ir kitus tuo metu kariuomenės vadus. O Ryšių batalione, vakarais, išeidavome dainuoti. Chorą tvarkė tada p. Liuberskis. Dainavome per radio Lietuvai. Sekmadieniais lankydavau Kauną, bet mieste gyventi labai nenorėjau. Žinoma, teatrai, filmos ir kiti malonumai, kareiviui buvo galima lankyti, tačiau man tada rūpėjo mokytis, rašyti dienoraštį, dalyvauti spaudoje, "Kario" redakcijoje lankytis, kur tada kpt. Simas Urbonas ir Stasys Butkus mane šiltai priimdavo. Tada įsijungiau į platintojo ir bendradarbio darbą. Neveltui dail. Penčyla padarė mano juokingą šaržą.

ATGAL Į RADVILIŠKĮ

Pradedant šalčiams sukaustyti Lietuvos žemę, vėl išdundėjau traukiniu į Radviliškį, baigęs Ryšių B-no radio kuopos klasę ir besiveždamas specialų pažymėjimą.

Šarvuočių Rinktinėje patekau į 3 kuopą ir čia buvau pakeltas į grandinius. Neilgai trukus, kartu su naujokų nauja banga, pakliuvau į ŠR Mokomąją kuopą, kurią vėl 6 mėn. įtempto moks-

Renault tankai Gaižiūnų poligone

Gaižiūnų poligone Smiltynuose, po tankų manevrų 1939 m. birželio mėnesį.

lo dėka baigiau, gaudamas tankisto-komendanto pažymėjimą. Kuopoje įvairius specialius dalykus dėstė daugiausia leitenantai, vyresnio laipsnio specialistai ir karius paruošdavo labai gerai. Man prisimena daug gerų mūsų karininkų, kaip Gaidamavičius, Ambraziejus, Pustelninkas, Meižys, Jančys ir kiti. Visus savo įspūdžius tada užrašydavau, bet nelaimė, jie prapuolė prasidedant II Pasauliniam karui.

Kai Lenkija buvo paklupdyta, Lietuvos valdžia ir kariuomenė stovėjo neutralios. Tačiau kariuomenei reikėjo budėti pasieniuose. Tokiu būdu, rugsėjo pabaigoje su kitais šarvuotininkais ir tankais atsiduriam ties Vieviu-Kaišiadorimis, prie demarkacijos linijos, kur mūsų pasienio policija ir kariuomenė pasitiko tūkstančius besitraukiančių Lenkijos karių. Tada, išvykstant iš Radviliškio, per neapdairumą ir pamiršau visus savo dienoraščius. Taip ir nežinia kur jie dingo kuopoje. Iš Vievio vėl sugrįžau į Š.R., kai karo dundėsiai girdėjosi Lietuvoje.

ŠARVUOČIŲ RINKTINĖS ŠVENTĖS

Kaip daugumas atsimename, kiekviena kariuomenės rūšis turėjo savo vardus, šventes, ypač minėdavo įsikūrimo datas. Šarvuočių Rinktinės šventės diena buvo liepos 14 d., nes 1919 m. Ukmergės-Utenos plente mūsų kariuomenė paėmė vieną bolševikų šarvuotį, o vėliau dar keturis nupirko iš vokiečių ir nuo tada atsirado šarvuotininkų grupė. Tačiau, tik 1920 m. kovo 1 d. buvo suorganizuotas šarvuotas būrys, kuriam vadovavo kpt. Musteikis. Mums, naujiems šarvuotininkams, toji istorija būdavo labai įdomi klausytis. Savo rinktinės šventės metu pagerbdavom visus pirmūnus.

Man labai rūpėjo aplankyti visus Vyčio Kryžiaus kavalierius ir su jais pasikalbėti, todėl įvairių švenčių metu, sprukdavau iš kareivinių į tolimas vietoves, kad tik su jais susitikus ir paskui per "Kario" puslapius pasidalinus jų išgyvenimais.

Modernios Šarvuočių Rinktinės kareivinės Radviliškyje.

(Jaun. psk. Balio Brazdžionio nuotr.)

Šarvuočių Rinktinės kariai prie kareivinių gėlyno Radviliškyje 1938 m.

GAIŽIŪNŲ POLIGONE

Kiekviena kariuomenės dalis, vasaros metu, atlikdavo didesnius karo pratimus Gaižiūnų poligone, keletas mylių už Kėdainių miesto. Ten Š.R. tankistai su tankais atlikdavo įvairias kautynių pamokas, kariai turėdavo progos pasimokyti gamtoje gyventi, dirbti, kas būdavo labai naudinga. Kartais įvykdavo kultūriniai pasirodymai, ypač dainų, juokų ir įvairių vaidinimų vakarai publikai ir per radio.

Tauta mylėjo savo karius, juos visur sveikindavo, pasitikdavo parvykstančius iš pratimų ir poligono. Tada buvo labai glaudus ryšis tarp kariuomenės ir visuomenės. Neveltui visi rėmė Ginklų fondą, tik gaila, kad viskas nuėjo niekais ir mes, išmokę gerai kariauti, negalėjom nei kulkos paleisti į besiveržiantį naują okupantą. Kas kaltas? Tegu istorikai čia taria savo žodį.

Džiaugiuosiu, jog mūsų karių gyvenimas Lietuvos kariuomenėje yra išlikęs skaidriausias vaizduotėje. Kariuomenė buvo ir gera mokykla, valios auklėtoja. Dar šiandieną mintyse tebešvyti Gaižiūnų poligono linksmieji rytai.

ŠARVUOTININKAI ŽYGYJE Į VILNIŲ

1918-20 m. laikotarpyje, kai vyko kovos Vilniaus, Suvalkų, Seinų frontuose, šarvuotininkai atliko daug žygių kautynėse. Tačiau neteko skaityti, jog jie būtų buvę pačiame Vilniuje tais laikais. O štai, mums jaunuoliams tokia proga pasitaikė, kai Sovietų Rusija apgaulingu būdu, neva perleido Vilniaus kraštą ir sostinę Lietuvai, tuo pačiu įvesdama Trojos arklį į mūsų žemę.

Vėlų 1939 m. rudenį teko iš Radviliškio vykti su tankų daliniu į Vievį, o iš ten ir į Vilnių.

Mūsų kuopai vadovavo ltn. Gaidamavičius. Vievyje teko pabūti keletą savaičių, iki sovietai sutiko leisti Lietuvos kariuomenei žygiuoti į Vilnių ir jo kraštą. Brolių Motūzų filme mačiau mūsų tankistus ir tankus, nes jų tarpe ten ir aš buvau. Taip buvo miela pamatyti mūsų šarvuotininkų žygį...

Spalio paskutinės ir lapkričio pirmosios dienos žygyje i rVilniaus mieste, parade ir šventėje, pasiliko iš stipriausių mano prisiminimų.

Kokioje trečioje dienoje, kai mes tankistai buvome prisiglaudę Gedimino kalno papėdėje,

Šarvuočių Rinktinės stovykla poligone 1939 m. liepos 1 d. ruošiasi žygiui į namus.

(Jaun. psk. Balio Brazdžionio nuotr.)

Šarvuotas auto priešlėktuvinės apsaugos pratimuose

lenkų kareivinėse, daug mūsų kuopos tankų netikėtai sudegė. Nelaimė įvyko dėl mūsų vieno kario, kuris, žibaline lempa pasišviesdamas valė vieną tanką. Staiga užsidegė dujos ir viskas per keletą minučių liko ugnyje. Mes tą nelaimę visi labai išgyvenome.

ATSISVEIKINANT SU ŠARVUOČIŲ RINKTINE

Švenčiant Vilniuje Vasario 16 šventę, mes tankistai dalyvavom parade, vėliau turėjome dalis persikelti atgal į Radviliškį. Kai kurie tankai, nors ir apdegę, sugrįžo į dirbtuves, kur tada vir-

Tankas žygyje — poligono dulkėse

Keturi šarvuotininkai, iš k.: Bal. Brazdžionis, J. Andrišiūnas, A. Bilevičius ir P. Musteikis, baigę Ryšių B-no XXII laidą 1938 m. lapkričio 28 d., Kaune-Šančiuose. ←

Apačioje: Šarvuočių Rinktinės Mokomojo būrio 1931 m. laida.

šininku buvo kpt. Meižys. Kaip jis apgailestavo ir net piktai barėsi, kodėl sudeginom tokius gražius tankus.

Vilniuje išgyventos dienos man paliko gilų įspūdį, ypač Vilniaus istoriniai paminklai, Trakų pilis ir visas kraštas.

Taip, būnant paskutinius mėnesius Šarvuočių Rinktinėje, mokinant kitus būti gerais kariais, atėjo, pagaliau, laikas atsisveikinti. Mjr. Jančys, vienoje paskaitoje mums dar pasakojo, kad Lietuva užpirko daug tankų Čekoslovakijoje. Troškome juos pamatyti, bet karas vis plėtėsi ir mūsų tankai taip ir liko.

Išleidžiant, kpt. Ambraziejus, kuris karui baigiantis buvo pasitraukęs į Švediją, bet švedų

Šarvuočių Rinktinės Mokomojo Būrio laida 1936 m.

gėdingai išduotas bolševikams, surengė puikias išleistuves, su šokiais, dalyvaujant visiems vadams. Graudu buvo palikti pamiltą Š.R., atsisveikinti su draugais, nežinant, kada ir kur bepasimatysim.

Daug mūsų šarvuotininkų jau nebėra gyvų tarpe, daug jų nukankinti Sibire, kiti yra net kovoję Italijoje, treti išėjo partizanais. O kur mūsų šarvuočiai, tankai? Yra žinių, kad Sovietai dalį Lietuvos kariuomenės ginklų išsiuntė Šiaurės Korėjai, kur amerikiečiai kariai net yra užtikę ant ginklų Lietuvos ženklus.

FELJETONO KONKURSUI,

kurį paskelbė Meno Darbuotojų ATVANGA, kūriniams prisiųsti terminas baigėsi 1969 m. vasario 15 d.

Gauta net 26 mašinraščiai:

1. Fricas nuo Kulių "Švento Jurgio išdaigos", 2. P. Linelis "Seksas ir maistas", 3. Kazys Pūslys "Priešakinis lietuvis", 4. Vainius Linksmuolis "Parengimas su nuostoliu", 5. Andė Svilkenis "Šimtadarbis bedarbis", 6. Klaustukas "Praeities pagerbimas", 7. Popūtis "Barzdoti lietuvybės stulpai", 8. Pranė Pipiraitė "Moters veikla bendruomenėje", 9. Rita Kuosa "Kultūringas pobūvis", 10. Prūsas "Vidukas", 11. Pavasario Žiedlapis "Maksimumas — begalinis", 12. Adomo Ainis "Netikėtas poilsis", 13. Nemunaitis "Dailės problemomis", 14. Gurkšnys "Kelnės", 15. Sigutis Rudvilius "Kultūros kraitvežiai", 16. Pi-pas "Automobilis", 17. Paspirgelis "Švenčių dovana", 18. K. Pašešupis "Muškietininkų padermė", 19. K. Pašešupis "Savaitgalio prasivėdinimas", 20. S. Krienas "Senbernio apdūmojimai", 21. (be slapyvardžio) "Galva ar uodega", 22. Bimbalas "Laiškas iš Bendruomenės seimo", 23. Linksmutė "Tarp dviejų kėdžių", 24. J. Papartis "Mėlynakė", 25. G. Šermukšnis "Atostogos Havajuose", 26. Kipšas Ilgakojis "Ryžtingo žygio tarnyboje".

Išvardinti kūriniai jau pasiųsti į Clevelandą, Ohio, kur sudarytoji komisija — rašyt. literatūros krit. Viktoras Mariūnas, poet. Kęstutis Gaidžiūnas, režis. Petras Maželis — juos vertins ir geriausių feljetonų autoriams paskirs premijas: I — $250, II — $150 ir III — $100.

Premijuotieji ir atrinktieji tinkamais spaudai feljetonai numatoma išleisti atskiru rinkiniu.

M. D. ATVANGA

LIETUVIŠKOJI EKSPANSIJA

VI. Ekspansijos kulminacija Vytauto laikais

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Pradžia 1968 m. KARYS Nr. 5)

25. PADĖTIS PO ALGIRDO MIRTIES

1377 metais mirė DLK Algirdas, ir jo vietoje ėmė valdyti Jogaila. Viskas pasikeitė. Jogaila dar buvo jaunas, neprityręs. Į valdymo reikalus daugiausia kišosi jo motina, Tverės Julijona. Ji norėjo, kad jos sūnus vienas valdytų visą kraštą. Kryžiuočiai taip pat kurstė Jogailą prieš dėdę ir diarchą Kęstutį. Kilo vidaus kovos tarp Jogailos iš vienos pusės, ir Kęstučio ir Vytauto iš kitos. Kęstutis buvo nužudytas Jogailos. Tačiau, jo sūnus Vytautas tęsė kovą dėl tėvonijos, dėl Trakų kunigaikštijos.

Vidaus kovų laikotarpy, nesant Vilniuje stiprios valdžios, Gediminaičių įgytosios rytų sritys ėmė atsipalaiduoti ir netekti glaudaus ryšio su centru. Jogailai pasidarius rytų Lietuvos valdovu, Riazanės Olegas pasitraukė nuo Vilniaus valdžios. Prieš Jogailą sukilo jo broliai Polocko Andrius, Briansko Dimitras ir Kijevo Vladimiras. Jie sudarė sąjungą su Maskvos Didžiuoju kunigaikščiu prieš Jogailą. Riazanės Olegas 1378 m. slaptai tarėsi su Maskva ir su totoriais išsaugoti savo žemes nepaliestas.

Tuo metu lietuviai vedė likiminę kovą su Kryžiuočių ordinu ir dar buvo įsivėlę į karus su Lenkija, todėl negalėjo stipriau susitelkti spaudimui į Maskvą. Tas leido Algirdo senam priešui, Maskvos Dimitrui, atsikvėpti ir pamažu net tiek sustiprėti, kad jis net drįso pasipriešinti savo siuzerenui, Aukso ordos chanui Mamajui. Tuomet Jogaila susitarė su Mamajum suruošti bendrą žygį prieš Maskvą. Tačiau, Jogailos vienos dienos pavėlavimas į Kulikovo kautynes sudarė sąlygas, 1380 m. rugsėjo 8 d., Dimitrui sumušti Aukso ordą ir įsigyti Doniškio titulą. Kažkodėl, Jogaila nedrįso stoti į kautynes su Dimitro nusilpusia kariuomene ir atimti jam pergalės laurus. Mat, Kulikovo kautynės, iš tikrųjų, baigėsi lygiomis. Totoriai neįveikė rusų, o rusai, iš savo pusės, nesumušė totorių. Pergalė priskiriama Dimitrui, todėl, kad pusiau išskersta jo maskviečių kariuomenė išstovėjo vietoje, nepasitraukusi iš karo lauko, tris dienas, kas viduramžių karyboje buvo laikoma pergale. Jogaila, nors ir pavėlavęs, galėjo maskvėnus sumušti. Tačiau, jis teikėsi pražiopsoti retą istorijoje pasitaikiusį momentą sutriuškinti Maskvą. Kulikovas prisidėjo prie Maskvos prestižo pakėlimo rusų srityse, nors totoriai, 1382 m. atkeršydami, ir sudegino Kremlių, bei privertė Maskvos valstybę ir toliau mokėti duokles chanui. Dėl nerangumo ir neapdairumo Jogailos rytų politika nedavė jokių vaisių.

Jogaila, 1386 m. tapęs Lenkijos karaliumi, apsigyveno Krokuvoje ir iš ten norėjo Lietuvą valdyti. Tačiau, Lietuva tuomet jau buvo perdaug didelė valstybė, kad Jogaila būtų sugebėjęs iš taip toli rūpintis jos reikalais. Juo labiau, kad lietuviai ėmė reikšti nepasitenkinimą sąjunga su lenkais. Jogaila buvo priverstas paskirti savo vietininką Lietuvoje, pradžioje atiduodamas tas pareigas savo broliui Skirgailai, o kai kilo neramumai Lietuvoje, jis pašalino Skirgailą ir jo vieton pasikvietė savo seną konkurentą Vytautą, kuriam pažadėjo atiduoti, ne tik jo tėvoniją, bet ir visą Lietuvą.

1392 m. Vytautas paėmė visą Lietuvos valdžią į savo rankas. Jis pasistengė plačiąją Lietuvos valstybę sutvarkyti viduje. Pašalino neklusniuosius, Jogailą palaikiusius ir Vytautą nenorėjusius pripažinti atskirų sričių kunigaikščius. Savo dvare Vytautas turėjo keletą nuolatinių valdininkų: kanclerį, kurio žinioje buvo Didžiojo kunigaikščio raštinė, kuris susirašinėjo su užsieniais ir krašto didžiūnais; maršalką, kuris žiūrėjo tvarkos kunigaikščio rūmuose ir tvarkė susirinkimus.

Energingos Vytauto reformos ir nauji žemių laimėjimai užtikrino jam greitai tokią jėgą rytuose, kokios nebuvo iki tol įgijęs joks Gediminaitis.

26. VYTAUTAS KONSOLIDUOJA DIDŽIĄJĄ KUNIGAIKŠTIJĄ

Vytautui pradėjus valdyti Vilnių, daugelis sričių kunigaikščių nė neketino jo klausyti. Mat, kiekvienas Algirdo sūnus jautėsi Vilniaus sričiai turįs daugiau teisių, negu Vytautas. Vytautas, tačiau, iš pat pradžių parodė tvirtą valdovo ranką, ir visi nepaklusnūs kunigaikščiai buvo sudoroti. Svarbesnės kunigaikštystės buvo verčiamos vietininkijomis, valdomis Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio paskirtų vietininkų. Vienok, ypatingas savo teises ilgiausiai išsaugojo Polocko ir Viteb-

sko sritys, gavusios specialių privilegijų, kurios buvo duotos ir Smalenskui.

Vytauto veikimas rytų-pietų erdvėje pasireiškė trejopu būdu: 1) jis labiau prie centro jungė atsipalaidavusias dalines kunigaikštijas; 2) jis paėmė vasalinėn Lietuvos priklausomybėn tarpines sritis tolimame Maskvos pasienyje, Dniepro baseine ir Okos augštupyje; 3) pagaliau, totorių bendradarbiavimo jieškodamas, jis bandė įsigalėti visose rusų žemėse. Totorių pagalba jis siekė įvykdyti senąją Algirdo politiką.

Vytautas naikindavo sritines kunigaikštijas. Jis surado įvairių progų pašalinti eilę Gediminaičių ir Algirdaičių. Jų sritis Vytautas padarė sau priklausomas, skirdamas savo vietininkus (*namiestniki*). Vietininkas buvo skiriamas panaikintos kurios nors sritinės kunigaikštijos žemėms valdyti, kaip tiesioginis DLK patikėtinis. Kartais vietininkas buvo tik laikinis DLK pareigūnas, ligi kitas kunigaikštis bus paskirtas, kol, pamažu, jis virto pastoviu valstybės pareigūnu, galutinai panaikinus kurią nors sritinę kunigaikštiją. Vietininko valdžia buvo visa sritis, ir jo pareiga buvo rūpintis tos srities administravimu bei jos gyventojų teisimu. Be to, vietininko žinioje buvo ir Didžiojo kunigaikščio tos srities dvarai, kurių ūkį vedė vietininko prižiūrimi tijūnai, vėliau seniūnai.

Tuo būdu, Vytautas centralizavo Lietuvos valdžią. Visi mokesčiai, mezliavos, duoklės ir karių prievolės dabar priklausė tiesiog Lietuvos Didžiojo kunigaikščio, o ne sritinių valdovų. Tai buvo žingsnis į absoliutinę valstybę. Vytautas dabar galėjo skubiai ir gana sklandžiai sutelkti tiek pinigų ir kariuomenės, kiek jam reikėjo kokio nors tikslo siekiant. Valdininkai buvo verbuojami iš paprastų bajorų luomo. Vytautas galėjo juos pašalinti, ar perkelti į kitas pareigas, ko jis negalėjo taip lengvai daryti su kunigaikščiais.

Vytautas, žiūrėdamas, kad jo kariai neišspruktų iš jo rankų, tikrindavo ir žemės paveldėjimą: jau iš seno, bajoras galėjo parduoti, dovanoti ar įkeisti žemę vien su Didžiojo kunigaikščio sutikimu. Net dukteris išleidžiant už vyro žiūrėta, kad jis būtų naudingas karys. Jei kuris bajoras nestojo pašauktas karan, tai kunigaikštis galėjo atimti iš jo žemę ir atiduoti kitam. Nors bajorai paveldėdavo savo žemę iš tėvų, tačiau tikruoju jos savininku buvo laikomas Didysis Lietuvos kunigaikštis. Bajorams reikėdavo, su savo žirgu, ginklais ir maistu, stoti į karą; o turtingesni — dar atsivesdavo po keletą apginkluotų ir aprūpintų tarnų—ginklanešių. Vytauto įsakymai būdavo griežti: parduoti pačias ir vaikus, bet neišdrįsti ateiti be arklio. Geležinė drausmė egzistavo Vytauto kariaunoje. Nusikaltėlius ir neklaužadas kareivius Vytautas pakardavo. Vytauto bajorai taip pat privalėdavo statyti naujas ir taisyti senas pilis, siuntinėti vyrus kelių statybai, duoti pareikalautas pastotes, išlaikyti pravažiuojantį valdovą su jo dvariškiais ir arkliais ir dar atlikinėti eilę smulkesnių pareigų. Bajorams, taip vieningai parėmusiems Vytautą jo kovose dėl valdžios, jis norėjo atsilyginti ir davė eilę privilegijų, sumažindamas jų pareigas ir palengvindamas būklę.

Vytauto karinę padėtį sustiprino faktas, kad jis galėjo gauti ginklus ir parako iš Krokuvos. Mat, Lietuvoje dar nebuvo karinių įmonių, gi Kryžiuočių embargas Nemune buvo uždaręs kelią į Vakarų Europą. Vytautas galėjo įsigyti tų laikų karo reikmenis tik Lenkijoje. Ir iš tikro, visą eilę metų, Vytauto karo žygių pasisekimas priklausė nuo prekybos su Krokuva. Parodydamas savo dėkingumą, Vytautas 1403 m. lenkų pirkliams davė pilną prekybos laisvę Lietuvoje.

Po Julijonos Algirdienės mirties jauniausias Jogailos brolis Švitrigaila įsiveržė į Vitebską, užmušė Jogailos vietininką Vesną ir ten įsigalėjo. Tai įvyko prieš Jogailos valią; tat, 1392 m. Vytautas kartu su Skirgaila (su Jogailos žinia) traukė su kariuomene prieš Vitebską ir jį paėmė po nemažų pastangų. Suimtą Švitrigailą Vytautas nusiuntė į Krokuvą Jogailai.

Ir kitas Algirdaitis, Briansko ir Naugardo Sieversko kunigaikštis Dimitras-Kaributas, dėl savo neaiškios laikysenos, 1393 m. pavasarį kautynėse buvo Vytauto nugalėtas. Kaributas buvo suvaidinęs svarbų vaidmenį Kęstučio - Jogailos vaiduose. 1380 m. Jogaila patvirtino Kaributą Naugardo-Sieversko kunigaikščiu. 1381 m. Kęstučiui užėmus Vilnių, Kaributas veikdamas bendrai su Jogaila ir Skirgaila, sukilo prieš Kęstutį. Taigi, Vytautas turėjo seną sąskaitą savo pusbroliui ir iš Kaributo atėmė Černigovo ir Naugardo-Sieversko sritis. Į Sieversko žemes Vytautas iškėlė Teodorą Liubartaitį iš Valuinės.

Riazanės kunigaikštis Olegas, 1393 m. sutartimi su Vytautu, pripažino jo viršenybę.

1377 m. Jogailai tapus DLK, Kijevo kunigaikštis Vladimiras Algirdaitis pritarė kitų Jogailos brolių sukilimui prieš Jogailą. Tas davė Vytautui pretekstą pašalinti Vladimirą. 1393 m. Vytautas išvarė Vladimirą ir Kijevą atidavė administruoti Skirgailai Algirdaičiui. O kai šis 1397 m. mirė vienuolio nunuodytas, Vytautas ir ten paskyrė savo vietininką — ištikimą Alšėnų kunigaikštį Joną Algimantaitį. Tuo būdu, tiesioginei Vytauto valdžiai atiteko ir ši, viena iš stambiausių, kunigaikštysčių. Kitas Algirdo vaikaitis, — Aleksandras Olelka, iš Kijevo, 1395 m. gavo Kopylio kunigaikštiją.

Dėl Kameneco ir vakarinės Podolės nuolat

vyko ginčai tarp Lietuvos ir Lenkijos. Paskutinis Karijoto sūnus, Podolės kunigaikštis Teodoras, sukilo prieš Vytautą, bet šis 1393 m. jį numalšino ir iš jo atėmė Podolę. 1395 m. Teodoras išbėgo į Vengriją, savo pilyse palikdamas valakus karius. Vytautas, visų pirma, atvyko prie Braclovo ir jį paėmė, paskiau užkariavo Sokolecą. Į Kamenecą atžygiavo naktį ir užėmė tą pilį, paskui — Smotričą, Skalą ir Červonogrodą ir visose tose pilyse paliko savo įgulas.

Į Podolę reiškiant stiprių pretenzijų ir lenkams, Vytautui teko dalį Podolės užleisti Jogailai. Pasak metraščio: "Ir Jogaila paprašė Vytauto: Mielas Broli. Dievas Tau suteikė daug garbės. Tu atgavai Podolės žemę su lietuvių jėgomis. Ir niekas Tau nepadėjo. Prašau ir mane pagerbki, duok man pusę Podolės žemių ir pinigų." Ir Didysis Kunigaikštis Vytautas atidavė Lenkų karaliui 20,000 kapų grašių ir Kameneco miestą, taip pat Skalą, Smotričą ir Červeną. Ir kituose Podolės miestuose jis paskyrė savo vietininkus Braclove, Sokolicoje ir Vinicoje." (žr. *Polnoje Sobranije Russkich Letopisei,* t. 17, Petrapilis, 1907, psl. 329).

Vytauto ir Jogailos susitarimu Podolė buvo padalyta į tris dalis: rytinė Podolė liko tiesioginėje Vytauto valdžioje, vakarinė Podolė su Kameneco, Bakotos, Mežibožo, Červonogrodo miestais teko Lenkijos karaliui Jogailai, o pietvakarinė Podolė buvo atiduota valdyti artimam Vytauto šalininkui, Lenkijos didikui Spytekui iš Melštyno, kaip Vytauto vasalui. Toje pietinėje kunigaikštijos daly buvo padaryta ir kitų žymių atmainų. Iš Liubarto sūnaus Teodoro Vytautas atėmė Valuinės Vladimirą, tačiau jį paskyrė vietininku į Naugardą-Sieverską. Bet, Liubartaitis pabėgo Vengrijon. Kaip bėglys prisidėjo ir Teodoras Karijotaitis iš Podolės. Nuo 1400 m. Jogaila savo Podolės dalį atidavė broliui Švitrigailai, kuris po poros metų iš ten išvyko. Tik 1410 m. Vytautui pavyko susigrąžinti vakarinę Podolę.

27. VYTAUTO ŽYGIAI Į RYTUS

Vytautas taip pat energingai įsikišo į Smalensko reikalus, kai tarp vietinių kunigaikščių, Sviatoslavo sūnų (Jurgio ir Glebo), kilo nesantaika. Nuo 1386 m. Smalenskas buvo taikoje su Lietuva. Bet tie du Sviatoslavo sūnūs davė Vytautui pretekstą įsikišti. Remdamasis giminyste, Vytautas pasisiūlė tarpininkauti ir ta proga, 1395 m. rudenį, užėmė Smalenską, iškilmingai miestan įžengdamas ir nustebindamas amžininkus. Belaisvį Glebą pasiuntęs Krokuvon, Vytautas užėmė ir Smalensko leną Viazmą, o Lietuvai naujai prijungtose žemėse vietininkais paskyrė Jomantą ir Vosylių Boreikaičius.

Iš Smalensko puldamas Riazanę, kuri savo globon paėmė Jurgį Sviatoslovaitį, Vytautas priartėjo prie savo žento Vosyliaus valdų, su kuriuo oficialiai laikėsi taikos. Maskvos valdovas, tačiau, į slaptą sąjungą prieš ūošvį buvo įtraukęs Riazanę ir dar Tverės kunigaikštį Mykolą. Ties Niekudavu (Kalugos žemėje) sutriuškindamas priešus, Vytautas ir savo žentui Vosyliui įvarė baimės, nes šis du kartus (netoli Maskvos prie Kolomnos ir Smalenske) pasimatė su Vytautu ir sutiko jo įtakon perleisti žemes Maskvos kunigaikštijos pašonėje. Šitaip, Vytautas Okos augštupy įsigijo rusų kunigaikštijų — Karačevo, Mcensko, Kozelsko, Serpeisko, Masalskio ir Peremišlio, vasalažą.

Kaip ir dėdės laikais, Maskvos kunigaikštija buvo visos Rusios užvaldymo kliūtis. Kai Vytautas buvo užsiėmęs su kryžiuočiais ir lenkais vakaruose, Maskva plėtė savo įtaką ir valdžią rytuose. Lietuvių pakankamai neparemtas Tverės kunigaikštis buvo priverstas taikytis su Dimitru Doniškiu. Pastarasis, tačiau, nepajėgė pereiti į jokią žymesnę ofenzyvą prieš lietuvius, ir Lietuva santykiuose su Maskva dar ilgai išlaikė savo persvarą, kuri buvo ypač ryški Vytauto laikais. Tada sustiprėjo lietuvių įtaka Didžiajame Naugarde, kuris, kaip ir Tverė, išslydo iš Maskvos įtakos. Pačios Maskvos pasienyje Okos augštupio kunigaikščiai taip pat buvo Vytauto valdžioje, ar jo įtakoje. Nedrįsdamas sueiti į konfliktą su Lietuva, Dimitro Doniškio sūnus Vosylius (1389-1425 m.) bandė apsisaugoti nuo lietuvių pavojaus, susiartinęs su Lietuva ir 1391 m. vedęs Vytauto dukterį Sofiją. Dėl Lietuvos kaimynystės nebegalėdamas plėstis į vakarus ir pietus, Vosylius, tačiau, pasinaudojo Aukso ordos vidaus suirute ir išplėtė Maskvos valdžią į rytus ir į pietryčius.

28. KOVOS SU TOTORIAIS

Šalia Maskvos, savo didžiausiu varžovu rytuose, Vytautas laikė totorių Aukso ordą. Jisai pradėjo kištis į totorių politiką jau nuo 1395 m. Auksinė proga išplėsti Lietuvos įtaką rytų stepėse atsirado, kai Timuras Kutlugas, žymiojo Tamerlano pagalba, pašalino Tochtamišą nuo Aukso ordos sosto. 1396 m. Tochtamišas su sūnum Soldanu atbėgo pas Vytautą prašyti pagalbos. Su juo atvyko nemaža totorių raitelių. Anot rusų metraščių, Vytautas pažadėjo chanui Tochtamišui, nugalėjęs jo priešą Timurą Kutlugą, pasodinti jį visų totorių chanatų viršūnėje, sakydamas: "O tu mane pasodink Didžiojoje Maskvos Kunigaikštijoje . . . Vokiečių ordiną aš pats paimsiu." (Žr. *Polnoje Sobranije Russkich Letopisei,* tom XX, p. 203: ". . . *ja tebe posažu na ordie, i na Sarai, i na Bolgariech, i na Astrachani, i na Ozovie, i na*

Zajaickoj ordie, a ty mene posadi na moskovskom kniaženiju, i na vsej semantcati tem, į Novegrade velikom, i na Pskove, a Tver i Riazan' moi i jest, a niemcy sam vozmu." Taip pat žr.: Didžiojo Naugardo Metraštį, PSRL, IV, psl. 103 ir Nikono Metraštį, PSRL, XI, psl. 172). Atseit, Vytautas sutiko padėti Tochtamišui atgauti savo sostą ir įveikti kitus chanus, jei pastarasis jį padarys visų rusų valdovu.

Jisai tikėjosi panaudoti totorių nesantaiką savo įsigalėjimui rytų erdvėse. Tai buvo ambicingiausias betkurio Lietuvos valdovo užsimojimas. To siekdamas, Tochtamišo talkinamas, nuo 1397 m., pamečiui, Vytautas atliko tris žygius į totorių plotus. Pritariamas karaliaus Jogailos, kuris tada rėmė visus pusbrolio užmojus rytuose, Vytautas suruošė didelius žygius prie Juodosios jūros ir į Krymą. 1397 m. Vytautas atliko didelį žygį į Krymą, kuris tada totoriuose vaidino svarbų vaidmenį. Juodosios jūros krante, tarp Dniestro ir Dniepro žiočių, kur dabar stovi Odesa, jis įkūrė pilis — Chadžibėjų ir Očakovą. Jis atsigabeno iš žygio daug totorių belaisvių, kurių pusę atidavė Jogailai. Kitą pusę jis įkurdino Lietuvoje, Trakuose, Ašmenoje ir Vilniuje. Šalia eilės tvirtovių bei atramos punktų, buvo įrengtos ir dvi muitinės — Chortica ir Tavanė. Lietuva jau turėjo langą į Juodąsias mares. Sakoma, jog Vytautas su žirgu įbridęs į Juodąją jūrą skelbęs, jog "Uksusinė jūra" jam priklausanti.

Antrame žygyje, 1398 m., Vytautas Dniepro žiotyse pastatė tvirtoves Tavanę, Čerkasus ir Kremenčugą. Valakų dalyvavimas Vytauto pulkuose leidžia tarti, kad jis Dniepro žemupyje yra turėjęs plačių planų. Įveikdamas stepių klajoklius ir pasiekdamas jūrą, Vytautas statė tvirtoves ir kolonizavo pietų Ukrainą ir Dniepro kairį krantą nomadais totoriais ir kirkasais. Susiskaldžiusių totorių puolimus jis atrėmė jų pačių pagalba. Jis parsigabeno į Lucką ir Naujuosius Trakus karaimų. Tačiau, jam nepavyko visiškai pilnai atnaujinti dėdės Algirdo vykdytos rytų ekspansijos, nes tiems planams įgyvendinti reikėjo daugiau jėgų, o vakaruose, tuo pačiu metu, reikėjo gintis nuo Kryžiuočių ordino puolimų.

Vytautas svajojo apie didį kryžiaus karą prieš Aukso ordą. Pagaliau, 1399 m. pavasarį, Jogailai tarpininkaujant, popiežius paskelbė kryžiaus karą prieš totorius. Kijeve Vytautas sutelkė milžinišką kariuomenę, kurios skaičius siekė daugiau kaip 150,000. Šalia paties Vytauto pulkų iš Tikrosios Lietuvos ir rusinų žemių, dalyvavo būrelis lenkų riterių ir kryžiuočių Markvardas Zalcbachas su 1600 raitelių. Atsiuntė savo karių ir Moldavijos gaspadorius Steponas. Ir pats Tochtamišas stojo su savo šalininkais. Iš Lenkijos kilmingųjų pusės žygiui entuziazmo nebuvo, nes karalienė Jadvyga buvo nusistačiusi prieš Vytauto rytų politiką. Sau nieko gero iš Vytauto žygio negalėjo tikėtis ir Maskvos Vosylius. Jis bijojo, kad Vytauto pergalė prieš totorius sumažins Maskvos geopolitinę reikšmę. Todėl jis laikėsi pasyviai, kai Konstantinopolio patriarchas ragino visos Rusios metropolitą Kiprijoną skelbti kryžiaus karą. Po Vytauto vėliava išsirikiavo apie 50 kunigaikščių su savo pulkais.

1399 m. rugpjūčio 12 d. mūšis ties Vorksla pasibaigė Vytautui skaudžiu pralaimėjimu. Timuro Kutlugo ir Edigejaus jungtinės totorių jėgos apsupo ir išmušė tris ketvirtadalius Vytauto kariuomenės. Dvidešimt kunigaikščių žuvo. Jų tarpe buvo du žymūs Algirdaičiai, 1280 m. kovoję prieš Jogailą Maskvos pusėje, būtent — Polocko Andrius ir Briansko Dimitras. Žuvo taip pat Jaunučio sūnus Mykolas Zaslauskis, du Karijotaičiai — Simanas ir Glebas. Prie Vorkslos galvas paguldė Vytauto ištikimieji Smalensko vietininkai Boreikaičiai ir žymusis Krokuvos vaivada, Spytekas iš Melštyno.

Pačiam Vytautui, nakties tamsoje, drauge su broliu Žygimantu, Švitrigaila ir kryžiuočiu Zalcbachu, pasisekė pabėgti. Vorkslos sriautose buvo palaidoti didieji Vytauto planai, kaip ir jo globotinio Tochtamišo. Tačiau, antra vertus, totoriams tas mūšis, taipogi, buvo skaudus smūgis. Jų didysis chanas Timuras Kutlugas mirė nuo Vorksloje įgytų žaizdų. Totorių raitelių elitas buvo Vytauto narsuolių išskintas.

Didžioji Lietuvos Kunigaikštija ypatingų smūgių nebepatyrė iš Timuro ir Edigejaus kariuomenės. Totoriai įsiveržė Valuinėn, o Pečoros vienuolynas ir Kijevas sumokėjo kontribuciją. Totoriai prastovėjo prie Kijevo tris dienas ir kijeviečiai atsipirko sumokėję už miestą 3,000 lietuviškų muštinių.

Vorkslos katastrofa nešė Vytautui nuostolius ir kituose frontuose. Rusinuose pasklido šūkis, jog lietuviai jau nėra neįveikiami. Pasienio kunigaikščiai, ypač Okos augštupyje ėmė šiauštis prieš Vilnių. Kaikurie istorikai teigia, kad priežastis, kodėl Lietuva šiandien tik mažas kraštas, glūdi Vorkslos krantuose, kurganuose, kur guli lietuviai didvyriai. Vorkslos nelaimė susilpnino Vytautą, atidėjo jo susidūrimą su kryžiuočiais ir sudarė sąlygas lenkams iškrapštyti dar keletą aktų, kuriuos Krokuvos archyvas apdairiai saugojo kartu su kitais vasalažo pergamentais. Vadinasi, kelionė į Liublino Uniją prasidėjo prie Vorkslos. Vokiečių istorikas Paul von der Osten-Sacken padarė išvadą: "Jei 1410 m. liepos 15 d. buvo Vokiečių ordino mirties data, tai 1399 m. rugpjūčio 12 d. buvo Lietuvos mirties data. Tuo labiau, pasaulinė istorija 1399 m. rugpjūtį laiko viena iš svarbiausių istorijoje datų. Jos tiesiogi-

nės pasekmės — iki XVIII amžiaus pabaigos, tikroji (ne geografinė) riba tarp Europos ir Azijos ėjo palei Lietuvos-Lenkijos ir Rusijos valstybines sienas. Jei vytautinis planas būtų pavykęs, tai Rusijai nebebūtų reikėję laukti Petro Didžiojo." (Žr. von der Osten-Sacken, *Livländisch-russische Beziehungen während der Regierungszeit des Grossfürsten Witowt von Litauen,* psl. 32).

Nežiūrint šitų tolimos distancijos pasekmių, Vytautas atsigavo po Vorkslos katastrofos. Vytauto geniališkumas išgelbėjo Gediminaičių imperiją iš pražūties. Vytautas netik išlaikė savo imperiją, bet po Žalgirio mūšio dar tapo veiksnys totorių tarpe. Reiškia, nugalėtasis pagaliau įveikė nugalėtojus. Palaipsniui ir atsargiai Vytautas įgijo didelę įtaką totorių tarpe. Į Krymo ordos sostą net pasodino Tochtamišo sūnų Soldaną (Saladiną). Visa tai buvo pasiekta diplomatijos keliu. Vytautas sudarė sąjungą ir su chanu Džeremferderiu, kuriam jis padėjo 1409 m. užimti vieną iš Aukso ordos valdų. Džeremferderis sutiko talkinti Vytautui ateities žygiuose.

1414 m. Vytautas šaukėsi į popiežių Joną XXIII pagalbos prieš totorius netikėlius. Kovai prieš totorius, popiežius Jonas jam leido panaudoti pusę bažnytinės dešimtinės. Ilgą laiką Vorkslos nugalėtojas, Krymo chanas Edigejus, kovojo su Vytautu. 1416 m. Edigejus net užpuolė Kijevo žemę ir tenais padarė daug žalos. Pagaliau, 1419 m. Vytautas savo senąjį priešą privedė prie karo paliaubų.

Edigejus prisiuntė brangias dovanas Vytautui ir tarė: "Žymusis valdove. Mudu jau žilagalviai esame. Tepašvęskime savo seną amžių taikai. Tas kraujas, kurį mes abudu esame pralieję, jau išdžiūvo. Tie pikti žodžiai, kuriais mes viens kitą plakėme, jau seniai nuėjo vėjop. Karų karužė išvalė tąjį pyktį iš širdžių. Pyktis išnyko." Vytautas priėmė Edigejaus siūlomą taiką. Edigejus pripažino Vytauto viršenybę ir tuo būdu Krymo orda tapo Lietuvos vasalu net iki 1475 m., kada ji perėjo į Turkų vasalažą.

1420 m. Vytautas surengė mažą žygį prieš stepių totorius. Sekančiais metais jis pačiupo chaną Kuidatą su žmonomis ir nusigabeno į Vilnių. Šis sėkmingas žygis užgniaužė totorių žygį prieš Vytauto žentą ir Maskvą.

Totoriai, gyveną tarp Dono, Dniepro, Dniestro ir Volgos upių ir Kryme, pripažino Vytauto viršenybę. Anot keliauininkų, kaip flamandų Ghillbertas de Lanoy, vietiniai chanai įmušdavo Vytauto herbą ant savų monetų. Užtekdavo keleiviams dėvėti Vytauto dvaro spalvomis ar kepuraitėmis ir net tie totoriai, kurie gyveno už DLK ribų, neliesdavo tų keleivių.

Vytautas, savo ruožtu, dar vis įkurdinėjo totorius, — arklininkais ir ūkininkais Podolėje, Ukrainoje ir Lietuvoje. Totorių kariškiams jis suteikė tas pat lengvatas, kurias gavo iš jo ir Lietuvos bajorai. 1427 m. laiške Kryžiuočių ordino magistrui, Vytautas su pasididžiavimu rašė: "Daugelis karų nuvargintų totorių dabar atvyksta į mūsų kraštą su savo arkliais. Jie priima mūsų įstatymus. Jie ieško mūsų krašte taikaus ir ramaus gyvenimo Kijevo žemėje, prie jūros ir Podolėje." (Žr. Antoni Prochaska, *Codex Epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lihuaniae,* Krokuva, 1882, dokumentas nr. 1270, psl. 759: "Auch so sint iczunt unczellich fil Thattarn in unser landt gekommen als umblang Kywen, dem meresstrande und in di Podolia, di do izcunt kriges vordrossen sint und sich mit pherden vorczolt habin und suchen en frede und fredliche wonunge in unsern landen.")

29. VYTAUTO ATSIGAVIMAS PO VORKSLOS MŪŠIO

Nelaimingas Vorkslos mūšis buvo didelis smūgis Vytauto rytų politikai. Visų pirma, nuo Vytauto 1401 m. atsimetė Smalenskas. Vytauto vietininką užmušė sukilėliai miestiečiai ir pasikvietė seną kunigaikštį Jurgį Sviatoslavaitį. Vilniaus valdovo susilpnėjimu naudojosi ir kitos jo įtakoje buvusios žemės. Didysis Naugardas netrukus išslydo iš Vytauto įtakos. Per amžinąją taiką 1398 m. su Kryžiuočių ordinu, Vytautas buvo Naugardą priskyręs savo politikos sferon, bet po Vorkslos turėjo laikinai atsisakyti savo politinių siekimų, duodamas formalų pažadą. Pokštavo ir Pskovo respublika. Be to, pajutę Maskvos Vosyliaus priešingumą uošviui, ėmė atsipalaiduoti nuo Vytauto eilė DLK pasienio lėnininkų.

Vytautas, kad galėtų rytuose vėl įsistiprinti, turėjo vakaruose iš Kryžiuočių ordino išsipirkti veikimo laisvę gana augšta kaina. Žemaičiai, kurie 1401 m., Vytauto nurodymais, buvo sukilę prieš sunkią Kryžiuočių okupaciją, vėl buvo jiems pažadėti ir 1404 m. Raciążo taika, Vytautui pasižadant pildyti Salyno taikos sąlygas, ketvirtą kartą jo viešpatavimo metu atiduoti. Jie išbuvo kryžiuočių junge iki naujo sukilimo prieš Žalgirio mūšį.

Po Raciążo taikos, pasitelkęs pusbrolius Lengvenį, Švitrigailą ir Kaributą, Vytautas, pirmiausia, su stipriomis jėgomis, vasarop, patraukė prieš Smalenską ir lengvai užėmė jį 1404 m. birželio 27 d. Būdamas silpnas atsispirti, Jurgis Sviatoslavaitis pabėgo pas Maskvos Vosylių, kuris oficialiai savo uošviui Vytautui reiškė "taiką ir meilę". Smalenske Vytautas paskyrė savo vietininką, o savo šalininkus pasodino visuose Smalensko valsčiuose. Jurgio šalininkai buvo išvarinėti, ar išnaikinti. Taip Vilniaus valdovui skiriant savo vietininką, o vėliau vaivadą, Smalen-

Jurgis Juodis, Vytautas prie Juodųjų marių (aliejus)

sko kunigaikštija tapo DLK provincija, be pertraukos išbuvusi Lietuvos valdžioje iki 1514 m.

Kitose Lietuvai priklausančiose rusų žemėse nebuvo galima taip greitai atstatyti taikos, juo labiau, kad ėmė nerimti Maskvos Vosylius. Jam nepatiko, kad Vytautas vėl taikstėsi į Naugardą ir Pskovą. Mat, Maskva Pskove buvo pasodinusi kunigaikštį Danielių Aleksandraitį. 1404 m. Vytautas nusiaubė Pskovo žemę ir paėmė Velizo, Krasno, Opočkos ir Kološos miestus ir pasiuntė 11,000 karo belaisvių į Lietuvą. Pskoviečiai, nenorėdami kad Vytautas ir toliau siaubtų jų žemę, atsiuntė metropolitą Kiprijoną ir kitus pasiuntinius, prašydami, kad Vytautas būtų jų valdovu, — žadėdami būti jam paklusnūs, kiekvienais metais mokėti duoklę ir priimti jo vietininką. Kunigaikštis Vytautas ten pasodino vietininku Pinsko kunigaikštį Jurgį, pramintą Nosiu, o pats su visomis savo jėgomis nužygiavo prieš Naugardą.

Ir naugardėnai, matydami pskoviečius pasidavus, ir nebenorėdami, kad Vytautas jų kraštą naikintų, atsiuntė savo pasiuntinius, pasižadėdami jam tarnauti, mokėti duoklę ir laikyti jį savo valdovu kaip ir pskoviečiai. Vytautas pasodino ir pas juos savo vietininką, savo sūnėną Simaną Alšėniškį, vadinamą Rūsčiuoju. Naugardiečiai davė Vytautui kiekvienais metais duoklės po dešimt tūkstančių auksiniais, po keturiasdešimt sunkiųjų žirgų (frizų) ir keturiasdešimt kailinių ir dar devynias galybes sabalų, lapių, lūšių, kiaunių, šermuonėlių ir voverių kailių. Pskoviečiai davė Vytautui pusę to, ką davė naugardiečiai. Naugardo vietininku buvo paskirtas Lengvenis Algirdaitis.

Tais pačiais metais Vytautas nusiuntė Lengvenį į Riazanę. Žygis buvo sėkmingas. Užimtos žemės buvo atiduotos Smalensko vietininkui.

Tat, matome, jog vos praėjus penkeriems metams, Vytautas buvo jau įvykdęs daug atmainų: Polocke, Vitebske, Smalenske, Naugarde-Sieverske ir Kijeve sėdėjo Vytauto vietininkai; pasiliko nežymios vasalinės kunigaikštijos: Černigovo, Pagirio, Ostrogiškių (Valuinėje); išsilaikė Vytauto priklausomos smulkios Gediminaičių valdomos kunigaikštijos Ratne, Kopyliuje ir Iziaslaulyje; Vytautui pasidavinėjo arti Maskvos-Okos augštupio sričių kunigaikščiai, kaip Karačevo, Mcensko, Kozelsko, Serpeisko, Masalsko ir Peremišlio; šalia smulkių lėninių-vasalinių kunigaikštijų, kurios klausė Vilniaus, kaikurios sritys buvo betarpiškai prijungtos Vytautui. Apie 1400 m. pvz., Karačeve, Serpeiske ir Mcenske jau ne-

bebuvo savarankiškų vietinių kunigaikščių, o tik Vytauto vietininkai.

Tyliose Vilniaus ir Maskvos varžybose dėl įtakos tarpinėse kunigaikštijose Vytauto stiprėjimas ir atsigavimas nepaliko be pėdsakų. Uošvis ir žentas rungtyniavosi dėl viršenybės, tačiau kartu stengėsi išvengti atviro susidūrimo.

Jau po Vorkslos mūšio Vosylius svajojo apie Maskvos valstybės praplėtimą Lietuvos valdytų Rusios žemių sąskaiton. Gerokai praplėtęs Maskvos teritoriją, Vosylius bandė išplėsti savo įtaką Pskove ir Naugarde. Tačiau, Vytautas atstatė Lietuvos valdžią tose dviejose šiaurės respublikose.

Bychovo kronika mini įdomų incidentą 1402 metais, kuris vaizdžiai parodo, kaip Vosylius atsargiai laikėsi Lietuvos atžvilgiu. Štai ištrauka iš Bychovo metraščio:

1402 m. vasarą maskviečiai netoli Putivilio, prie Ramiosios pušies užpuolė Vytauto medžiotojus, atėmė iš jų du bebrus ir tris statines medaus. Vytautas nusiuntė pas Maskvos kunigaikštį pasiuntinius, prašydamas liepti sujieškoti ir nubausti kaltininkus, bei atlyginti medžiotojams nuostolius. Didysis Maskvos kunigaikštis neatkreipė į tai dėmesio. Ir tada DLK Vytautas, šito nepakęsdamas, su savo kariuomene traukė prieš didįjį Maskvos kunigaikštį.

Ir Maskvos kunigaikštis, išgirdęs apie tai, pasiuntė pas savo uošvį, didįjį kunigaikštį Vytautą pasiuntinius, sakydamas: "Valdove, didysis kunigaikšti Vytautai, tu man — kaip tėvas. Ir nepyk ant manęs. Aš nekaltas dėl to, ką pikti žmonės be mano žinios padarė. Jeigu aš surasiu tuos piktadarius, kurie nuskriaudė tavo medžiotojus, tegu jie atsakys tau savo galvomis. O jeigu nesurasiu, tai įsakysiu apmokėti tavo nuostolius. Ir tu už tai ant manęs nepyk, ir nesiaubk mano žemių ir nesutraukyk mūsų draugystės ryšių."

Žento kviečiamas Vytautas pasiėmęs palydovu vieną poną, vardu Andrius, atjojo prie Ugros upės. Ir Maskvos kunigaikštis, matydamas anapus upės savo uošvį, didįjį kunigaikštį Vytautą, taipgi pasiėmęs sau palydovu vieną bajorą, įjojo į Ugros upės vidurį ir pradėjo didįjį kunigaikštį Vytautą prašyti, kad šis irgi atjotų čia su juo susitikti. Ir didysis kunigaikštis Vytautas su ponu Andriumi įjojo į upę ir pasisveikino su didžiuoju Maskvos kunigaikščiu ir po ilgos kalbos susitaikė ir nustatė, kad žemių riba bus Ugros upė. Ir pasiuntė Vytautas poną Andrių pranešti savo kariuomenei, kad su didžiuoju Maskvos kunigaikščiu Vosyliu Dimitraičiu susitaikyta. Ir čia ponas Andrius tarė didžiajam kunigaikščiui Vytautui: "Tai netvirta taika, nes tarp valdovų nebuvo kraujo praliejimo." O Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas į tai atsakė: "Mielas broli, kas buvo — pražuvo ir aš nekeisiu savo žodžio. Tebūna taika."

Žinoma, ponas Andrius, vėliau pramintas Nemirovu (Neramiuoju), buvo teisus. Vosylius nesilaikė taikos. 1406 m. vasarą Vosylius reagavo į Vytauto puolimus Pskove ir Naugarde. Nutraukęs taiką su Lietuva, Vosylius užėmė Viazmą, Serpeiską, ir Kozelską. Gavęs paramos iš totorių chano Šadibego, jis nužygiavo iki Plavos upės (Okos intako). Tokia Vosyliaus laikysena paskatino Vytautą pradėti prieš žentą karo veiksmus, kurie užsitęsė tris metus (1406-1408 m.). Ir Vytautas, kaip ir jo dėdė Algirdas, tris kartus traukė prieš Maskvą. Bet ir genialus Vytautas Maskvos galutinai nenuveikė, nors ir buvo prieita prie atvirų kautynių. Vytautas paliko žūtbūtinio karo veiksmus kitiems Gedimino palikuonims, deja, kai jau Maskva buvo sustiprėjusi.

Pirmąjį savo žygį prieš Maskvos valdas Vytautas suruošė 1406 m. vasarą su lietuvių, lenkų ir kryžiuočių daliniais. Ordinas ta proga buvo atsiuntęs 1400 raitelių. Mat, iš pačių rusinų Vytautas negalėjo laukti tvirtos paramos. Atvirkščiai. Visa eilė kunigaikščių, jų tarpe net ir Vytauto draugo Jono Algimantaičio sūnus Aleksandras, buvo pabėgę pas Vosylių. Vosylius pastojo kelią Vytautui ant Plavos krantų, prie Kropivnos, netoli Tulos. Vosylius tačiau nestojo į kautynes, bet priėmė uošvio reikalavimus, atsisakydamas remti Lietuvos priešus ir žadėdamas palaikyti Vytauto politiką Naugarde ir Pskove.

Lietuvos ir Maskvos interesams kryžiuojantis Naugarde ir Pskove, Vosyliaus santykiai su Vytautu vėl įsitempė. Vytauto pastangos Pskove pastatyti savo vietininką nuvedė į naują karą su Maskva. 1407 m. pavasarį Vytautas išsirengė į antrą žygį. Vytauto pulkai užėmė Belejevą, Novosilską ir tolimą Odojevą. Lengvenis paėmė Vorotinską. Maskvėnai be sekmės apgulė Viazmą. Ten abi kariuomenės vėl susitiko, bet tik prastovėjo kelias dienas, ir pagaliau, Vosylius su Vytautu vidurvasaryje padarė paliaubas.

Dar Maskvos žygių metu, Vytautas 1407 m. susitaikė su Didžiuoju Naugardu, kur, pačios vėčės prašymu, jis grąžino sau ištikimą Lengvenį Algirdaitį. Tik Lengveniui nebuvo leista apsigyventi pačiame Naugarde. 1409 m. vasarą Vytautas su Pskovu padarė sau naudingą taiką.

Kai paliaubos nieko nedavė, Vytautas suruošė trečią, žymiai didesnį žygį 1408 m. Pasitelkęs būrių iš Lenkijos ir gavęs ordino pagalbos, Vytautas išžygiavo su gana didele kariuomene. Jis norėjo sudrausminti Vosylių, vis priglaudžiantį Vytautui neištikimus kunigaikščius. Maskvos pusėje buvo net senas Lietuvos sąjungininkas Tverės Jonas Mykolaitis. Tarp priešo stovyklon persimetusiųjų buvo Žvinigorodo, Putivlio, Peremišlio kunigaikščiai ir kiti Okos krantų lėnininkai. Be to, daug bajorų iš Černigovo, Starodubo ir Jaroslaulio žemių.

Kaip tik tuo metu, nelauktai, perėjo į Maskvos stovyklą nenuorama Švitrigaila, kuris buvo

susipykęs su Vytautu. Vosylius jam pragyvenimui pavedė Vladimirą, Perejaslaulį, Volkolamską, Rževą ir pusę Kolomnos. Sukeldamas maištą tarp DLK paklusnių rytų ir pietų Rusios kunigaikščių, Švitrigaila sutrukdė Vytauto žygio pasisekimą. Vosylius turėjo laiko surinkti savo kariuomenę. Vytauto ir Vosyliaus kariuomenės susitiko prie Ugros, bet ir šį kartą mūšio neįvyko. Prie Ugros krantų buvo padaryta taika 1408 m. rugsėjo mėnesį, kai Vosyliui rūpėjo skubėti Maskvon, nes jo žemes be gailesčio plėšė chanas Edigejus.

1408 m. rudens taika su Maskva buvo nustatyta visam XV amžiui tarp Lietuvos ir Maskvos valstybių siena, kuri ėjo Ugros vidurupiu, apie 140 kilometrų į vakarus nuo Maskvos. Tada Okos kunigaikštijos galutinai pateko Lietuvos įtakon, Okos augštupio (Verchovnije) kunigaikščiai tapo Vilniaus valdovo vasalais. Nors Vytautas nepriveikė Maskvos, bet ilgam buvo atstatyta rytuose svyruojanti padėtis. Net Švitrigaila grįžo atgal. Vosyliaus santykiai su Lietuvo išliko draugiški iki pat jo mirties 1425 metais.

30. PASKUTINIAI VYTAUTO ŽYGIAI

1410 metais baigęs ilgą bylą su Kryžiuočių ordinu ties Žalgiriu, Vytautas ėmė galvoti apie rytus. Vytauto politinė galybė buvo augščiausiame laipsnyje. Normalūs santykiai su ordinu ir pusbroliu Jogaila ir ramybė pačioje Lietuvoje Vytautui sudarė geras sąlygas energingai veikti rytuose. Visa vakarų ir pietų Rusia priklausė Lietuvai. Vytauto valstybė apėmė Chersono, Černigovo, Vitebsko, Smalensko, Polocko, Kijevo ir Valuinės žemes; tos valstybės teritorija ėjo nuo Pabaltijo iki Juodosios jūros, nuo Dono iki Dniestro ir nuo Mozūrų iki Okos upės.

Toje imperijoje Vytautas ir jo vietininkai statė miestus, tęsė kelius ir skatino prekybą. Pavyzdžiui, flamandų keliauninkas Ghilebert de Lannoy 1421 m. pastebėjo, kad Podolės vietininkas Gedgaudas sumaniai pastatydino Majako tvirtovę dykumoje, kur nebuvo nei medžių nei akmenų. Per vieną mėnesį 12,000 vyrų su 4,000 vežimų atgabeno rąstus ir kūlius reikalingus pastatyti tvirtovę, į pietus nuo vytautinės Chadžibego tvirtovės (Odesos). Ackermanas buvo Vytauto Juodųjų marių uostas. Ten gyveno ir prekiavo valakai, armėnai ir genoviečiai-italai. Krymą, sėdėdamas savo sostinėje Kafoje, valdė "chanas imperatorius" Soldanas, Vytauto vasalas. Soldanas ant savo monetų įmušdavo Vytauto herbą.

1422 m. pas Vytautą viešėjo jo duktė Sofija su savo sūnumi Vosylium II ir metropolitu Fotijum. O kitais metais pats žentas pavedė sūnų, kitus vaikus ir žmoną savo uošvio Vytauto globai, tą pavedimą pakartodamas 1425 m. jau mirties patale. Šitaip Vytautas išplėtė savo įtaką ir Maskvos žemėse. Jis tapo *ipso facto* Sofijos ir Vosyliaus Vosylaičio globėju.

Trejus metus iš eilės (1426-1428 m.) Vytautas, jau 76 metų senukas, surengė tolimus ir jo vardą išgarsinusius žygius Rusijon. Tie buvo jo paskutinieji kariniai žygiai. Jų šlovingas pasisekimas atžymi Lietuvos ekspansijos augščiausiąjį laipsnį.

1426 m. Vytautas suruošė žygį į Pskovą. Jis vos paties Pskovo nepaėmė, pasitenkindamas 1,000 rublių kontribucija.

Dar garsesnis buvo 1427 m. žygis į rytus, kuris virto tikru triumfo žygiu. Žygio tikslas buvo užtikrinti rusų kunigaikščių ir bajorų ištikimybę. Vytautas iškeliavo iš Vilniaus su didžiule kariauna ir dvariškių palyda. Jis žygiavo pro Smalenską, aplinkui Dnieprą į Kijevą. Po to traukė Maskvon, pasiekdamas net Tulą, Kalugą ir Riazanę. Iš tikrųjų tai buvo ne karas, o vien kelionės žygis, nes rusų kunigaikščiai nedrįso jam priešintis, sutikdavo jį su dovanomis ir skelbdavo jį savo tėvu ir globėju.

Apie kelionę su nusistebėjimu Kryžiuočių magistrui pranešinėjo, juokdario rolėje Vytauto aplinkoje besisukinėjęs, žvalgas Henne. Henne rašė, kad rusų kunigaikščiai, totorių chanai, vietininkai (Smalensko Žygimantas, Riazanės kunigaikštis ir Švitrigaila), didžiūnai, vienas per kitą, skubėjo pareikšti Vytautui savo ištikimybę. Maskvos kunigaikštienė Sofija Vytautaitė, kartu su Kremliaus įpėdiniu, atvyko prie Smalensko pasitikti savo didžiojo tėvo. Šnipas-juokdarys rašė magistrui, jog Vytautas gavęs daugiau kaip 3,000 arklių, daugybę brangių kailių (ypač sabalų ir šermuonėlių) ir totoriškų pinigų.

Sofija išprašė Vytautą atidėti žygį Maskvon. Maskvos prestižas tada buvo visai nukritęs. Dėkui tik Sofijai Vytautas nepaėmė, Algirdo ir jo paties išsvajoto, Kremliaus. Gal jis jau buvo persenas įgyvendinti tai, ko jis buvo taip energingai siekęs lemtingaisiais 1399 metais. Be kraujo praliejimo, prie Lietuvos dar buvo prijungtos kelios pasienio kunigaikštystės — Riazanė, Perejaslaulis, Adojevas, Pronskas ir Novoselskas.

Vytautas savo eitynėmis padarė didelį įspūdį Naugardui. Jis atkalbėjo kitus rusų kunigaikščius nuo sąjungos su Naugardu. Tverės kunigaikštis Borisas Aleksandraitis, tais pat 1427 metais, sudarė Tverės prekybos sutartį su Vytautu, leisdamas Lietuvos pirkliams "po senovei" prekiauti Tverėje, Kašine, Gorodke, Zubcove ir visoje Tverės kunigaikštijoje. Ligi Vytauto mirties Tverė buvo stiprioje politinėje Lietuvos įtakoje.

Didysis Naugardas arba Mugėpilis žiūrėjo su baime į Vytauto stiprėjimą Tverėje, Pskove ir Maskvoje. Pirklių vėčė bijojo, kad Vytautas ir

juos užpuls. Todėl, 1428 m. Naugardas nusiuntė delegaciją į Vilnių, prašydamas draugiškų santykių su Vytautu. 350 arklių ir aukso, brangaus šilko ir kailių dovanos buvo jam įteiktos. Tačiau tai nepatenkino Vytauto. Kai pasiuntiniai išvyko, jisai pradėjo ruoštis karui. Vytautas rašė Naugardui, jog padarysiąs Mugėpilį paklusnų šventiesiems Petrui ir Povilui. Po antrojo Vytauto laiško, vėčė įžūliai atkirto: "Mes esame iškošę daug medaus Tavo priėmimui." Reiškia, medus patenkins lietuvišką meškiną. Tuo pačiu jie kreipėsi į Pskovą pagalbos. Pskovas atsisakė.

1428 m. Vytautas suruošė žygį prieš Naugardą.

Naugardas jautėsi gana saugus. Juk miestas turėjo 40,000 kariuomenės. Sunkiai praeinamos balos ir miškai skyrė Naugardą nuo Lietuvos. Vytautas pasitelkė lietuvių ir rusinų pulkus, lenkus riterius ir vokiečius patrankininkus. Sau kelią į Naugardo respubliką jis išgrindė rąstais, panaudodamas 10,000 medkirčių su jaučių jungais. Vyšogorodas buvo staiga pultas ir paimtas. Pročovo miesto taryba pasidavė Vytautui be pasipriešinimo, kai pamatė jo milžinišką patranką "Galką".

"Galka" buvo Vytauto artilerijos pabaisa. Šią milžinišką patranką nuliejo ir tvarkė vokietis "puškorius Konradas". 40 jaučių jungas traukė "Galką". Jos vamzdyje "puškoriai" sugrūsdavo po kelias statines parako. Šovinys svėrė kelis šimtus svarų. Kai Ostravo tvirtovė, pakeliui į Naugardą, pasipriešino, Vytautas liepė užtaisyti "Galką". Pats "puškorius Konradas", deja, perkrovė "Galkos" vamzdį ir padegė knatą. "Galka" sudundėjo ir susprogo. "Puškorius Konradas" ir dešimts jo pagalbinnikų iškarto nukeliavo į kitą pasaulį. Visvien, "Galka" atliko savo: Ostravo vartai su bokštu po Galkos šūvio smūgio subyrėjo. Ostravo tvirtovė krito.

Kai žinia pasiekė Naugardo vėčę, ana atsiuntė vyskupą Eufemijų su taikos pasiuntiniais. Vytautas išreikalavo iš Didžiojo Naugardo, Pročovo ir Vyšogorodo 10,000 rublių ir viešą atsiprašymą už asmens įžeidimą. Naugardo pasiuntiniai keliaklupsčiavo prieš Vytautą ir prašė dovanojimo. Vytauto reikalavimai buvo patenkinti.

Imperium lithuanorum pasiekė savo viršūnę!

(Bus daugiau)

BIBLIOGRAFIJA:

1. Martynas Anysas, "Vorkslos mūšis", **Karys**, Nr. 4, 1964 m. balandis.
2. Oswald P. Backus, **Motives for West Russian Nobles in Deserting Lithuania for Moscow, 1377-1514**, Lawrence, 1957.
3. Algirdas Budreckis, "Dar kartą ties Vorksla", **Karys**, Nr. 7, 1964 m. rugsėjis.
4. Thomas G. Chase, **The Story of Lithuania**, Niujorkas, 1946.
5. **Chronika Bychovca**, Maskva, 1968.
6. Stanislaw Dziadulewicz, **Herbarz rodzin tatarskich w Polsce**, Vilnius, 1929.
7. Zenonas Ivinskis, "Lietuvos valstybingumo išplėtimas slavų erdvėje", **Tautos praeitis**, Nr. 1-4, Čikaga, 1962.
8. Zenonas Ivinskis, "Vytautas", **Lietuvių Enciklopedija**, XXXIV, Bostonas, 1966.
9. Horst Jablonowski, **Westrussland zwischen Wilna und Moskau**, Leiden, 1962.
10. Constantine R. Jurgėla, **History of the Lithuanian Nation**, Niujorkas, 1948.
11. Petras Klimas, **Ghillebert de Lannoy in Medieval Lithuania**, Niujorkas, 1945.
12. L. Kolonkowski, **Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów**, I, Waršuva, 1930.
13. Juozas Končius, **Vytautas the Great, Grand Duke of Lithuania**, Miami, 1964.
14. **Lietuvos TSR istorijos šaltiniai**, I tomas, Vilnius, 1955.
15. Henryk Łowmiański, **Witold Wielki Księże Litwy**, Varšuva, 1930.
16. Jerzy Ochmanski, **Historia Litwy**, Vroclovas, 1967.
17. Paul von der Osten-Sacken, **Livländisch-russische Beziehungen während der Regierungszeit des Grossfürsten Witowt von Litauen**, Berlynas, 1908.
18. Antoni Prochazka, **Codex Epistolaris Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae**, Krokuva, 1882.
19. Antoni Prochazka, **Dzieje Witolda w W. K. Litwy**, Vilnius, 1914.
20. Vanda Sruogienė, **Lietuvos istorija**, Čikaga, 1956.
21. V. K. Stądnicki, **Bracia Władysława Jagiełła**, Krokuva, 1862.
22. Paulius Šležas, red. **Vytautas Didysis, 1350 - 1430**, Kaunas, 1930.
23. Oskaras Urbonas, **1410 metų karas su Kryžiuočiais ir Žalgirio mūšis**, Niujorkas, 1960.
24. J. Wolff, **Rod Gedymina**, 1886.

Mūsų išorinis — užsienių krizis, taip kaip ir mūsų vidujinis krizis, kilo iš tautinės moralės kritimo. Karo eiga Vietname jau nuo pat pradžios buvo nulemta nesekmei dėl mūsų klaidingos pažiūros į pasaulinį komunizmą... Karas Vietname reiškia dalinį mūsų atsitraukimą nuo mūsų principų ir visiškai neatsakomingą pasitraukimą prieš komunizmo antpuolį. Pasidavimas Vietname ves toliau į naujus pasitraukimus ir nuolaidas dar nematyto didumo — nebent agonijos ištikta mūsų šalis susiras naujus vadus ir naują moralę.

Frank S. Meyer, N. R.

— — —

"The Flag and Cross" rašo, jog naujausi tyrinėjimai rodo, jog Lenino tikrasis vardas buvęs ne Ilyič Ulianov, bet Chaim Goldman.

— — —

"Tik neturtingi žmonės yra drąsūs. Turtingieji yra visada linkę už "taiką" sumokėti bet kurią kainą iš jų išplėštą. Jie, paprastai, neturi kitų troškimų, nei garbės, kaip tik tęsti savo patogią egzistenciją."

W. S. Schlamm, N.R. 3/23/65

KAZOKAI KANDRĖNŲ KAIME

JONAS STRUMSKIS

1905 m. liepos mėn. vieną šeštadienio vakarą dėdė Jonas Žemaitis atėjo prašyti tėvelių, kad sekmadienį ateitų pas juos į alaus balių. Tėvelis su mamyte aiškinosi jam, kad neturi kur palikti vaikų, Bet Žemaitis tvirtino, kad vietos užteks visiems, — dideliems ir mažiems. Tai mamytė ir pažadėjo, kai tėvelis parvažiuos iš bažnyčios, nueiti.

Sekmadienio rytą susikėlėme labai anksti. Po pusryčių, tėvelis pakinkė derešių, pasodino mane su Petru į vežėčias, ir išvažiavome į Skapiškį. Pamaldoms pasibaigus, dar šventorium eidami, išgirdome šauksmus miestelio centre: duokite tiems korikams kraugeriams! Užteks jiems mūsų tautą pavergtą laikyti! Vyrai skubėjo bėgti į miestelio centrą. O moterys šaukė: vyrai, jeigu jau pradėjote, tai nebeatleiskite, — muškite lauk maskolius iš mūsų gimtojo krašto, kad ruskių nė smarvės neliktų Skapišky!

O tėvelis sako mums: vaikai, duokite rankas, ir drožiam pas arklį! Einant per prūdo tiltelį, man nepažįstamas vyras, su kruvina galva, bėgdamas pro šalį, suriko tėveliui: Juozapai, mesk vaikus ir skubiai bėk prie Leibkos, nes mūsų vyrai nebegali sutvarkyti dviejų prakeiktų stražninkų!

Mes nuskubėjome per miestelio centrą. Pagal Leibkos namus gulėjo kruvini urėdninkas ir du stražninkai, sudraskytais mundurais ir sulaužytais kardais. Bėgdami iš miestelio, žmonės kalbėjosi, kad sacialistai sudaužė degtinės parduotuvę (monopolį) ir išnešė visą degtinę (arielką).

Pasiekę Šainausko kiemą, kur buvo paliktas arklys, pasikinkėme ir išvažiavome. Važiuojant namo, Bajorų Spaičys dar pasakė mums, kad urėdninkas mušamas šaukė: "Tuojau pasirodys kazokai, ir visi nusikaltėliai bus areštuoti ir išsiųsti į Sachaliną ir mirs tenai prie tačkų."

Namie mamytė klausė, ar buvome sutikę giminių. Tėvelis atsakė: "Kur ten žioplinėsi dairytis giminių! Besidairant galėjai papulti po stražninkų bizūnais ir smarkiai nukentėti"... Tada mamytė pradėjo pasakoti, kaip ji matė žmones bėgant per laukus į Voduvų girelę. Ji apgailestavo Kandrėnų vyrus, kurie save vadino cicilikais: daug jų gali papulti į kazokų nagus. Bet tėvelis sako: "Aš irgi būčiau tiems žalčiams padraskęs antpečius, bet va," parodė pirštu į mus su Petru, — "jų neturėjau kur padėti, tačiau ir dabar delnai tebeniežti."

Srėbėm kopūstus su šutintom bulvėm ir duona. Pavalgiusius mus, vaikus, mamytė rengė, kad nebūtume prasčiau apsivilkę už ūkininkų vaikus. Tėvelis pašėrė arkliuką, karvytę, ir išėjome visi pas Žemaičius. Nuo Aleksiejevinės iki Žemaičių buvo netoli. Ten svečiai jau valgė, gėrė ir dainavo.

Senelė Žemaitienė visus vaikus nusivedė į sodo altanką. Mūsų buvo iš viso 12. Altankoje stovėjo paruoštas stalas, visokių valgių ir po gabaliuką torto. O kai pasivaišinome, tai senelė liepė padėkoti Dievuliui — suklaupus sukalbėti Tėve mūsų ir Sveika Marija. Visi kalbėjome balsu lietuviškai, tik Lemanaučiaus abudu lenkiškai. Atlikę senelės reikalavimus, žaidėme kieme ir sode. Drąsesni įbėgdavo gryčion ir seklyčion. Tuomet pamatėme nuo vieškelio gatvele atbėgantį raudonu veidu ir dideliais, baltais iškištais dantimis, žmogų. Mes, vaikai, manėme kad velnias nori mus pasigauti ir nusinešti į pragarą. Persigandę subėgome šaukdami į gryčią ir seklyčią. Bet raudonveidis įpuolė iš paskos ir suriko: "Vyrai, bėkite, jau kazokai kaime!" ir, apsisukęs, išbėgo.

Svečiai sujudo bėgti, net durys užsikimšo. Išbėgome ir mes. Mamytė sugriebė Emiliutę, o mes, trys broliukai, iš paskos išbėgome visi į kiemą. Čia pamatėme, kad nuo klojimo kazokai atsivaro sugavę Juozą ir Joną Žemaičius ir Kostą Mileranką. Jiems kieme surišo užpakaly rankas ir pririšo prie sodo tvoros. Moterys balsu verkė, vaikai šaukė, kiek tik begalėdami, nes labai gaila buvo dėdžių Žemaičių. Kazokai liepė tylėti, nes visus kaip šunis sušaudysią; į triobas bėgančias moteris ir vaikus jie kapojo nagaikomis.

Palikę sargybinį prie suimtųjų, kazokai suvirto į vidų, ir iš ten pasigirdo komodų ir skrynių braškėjimas ir daužomų indų skambėjimas.

Juozas Žemaitis paprašė motiną patikrinti ant sienos kabančio švarko kišenes, ten esą riešutų ir spaustukai, o tai reiškė šovinius ir pistoletą. Juozo motina, stovėjusi prie seklyčios kertės, laikydama rankomis suėmusi žiurstą, pasakė, kad ji jau turinti tuos daiktus. Tada Juozas pradėjo rėkti, kad ji bėgtų, ir ji dingo. Sargybinis — kazokas, palikęs suimtuosius, taip pat nuėjo į gryčią pasiplėšti. Tuokart, išgirdome Jono Žemaičio šauksmą: "Juozapai Strumski, būk toks geras, prišliaušk pagal tvorą dilgynėmis ir nupjauk mums nuo rankų virves."

PASKUTINIS PATIKRINIMAS

ALGIRDAS BUDRECKIS

Š.m. balandžio 3 d. Krašto Apsaugos Departamentas paskelbė, kad Vietnamo karo nuostoliai viršija Korėjos karo nuostolius. Paskelbta, kad kovų lauke krito daugiau kaip 34,000 Amerikos karių. Kas dieną Vietnamo ryžių balose, nuskurusiuose kaimuose, ar apgriautuose miestuose žūsta 43 amerikiečiai kariai. Į tą skaičių neįeina kariai, kurie vėliau miršta nuo sunkių žaizdų, ar aziatiškų ligų. Bendras žuvusių skaičius turėtų siekti daugiau kaip 55,000. Iš 200,000 sužeistųjų, tarp 7 ir 10 nuošimčių lieka sužaloti visam amžiui. Lieka berankiai, bekojai, arba akli. Medžiaginiai karas JAV-bėms kainuoja jau virš 100 miliardų dolerių.

Š.m. kovo 25 d. kongresininkas Paul Findley *Congressional Record* patalpino 31,380 kritusiųjų kovoje pavardes. Sąrašas, grindžiamas "List of Casualties Incurred by U.S. Military Personnel in Connection with the Conflict in Vietnam", apima nuostolius iki 1969 m. sausio 31 d.

Amerikos lietuviai padarė savo įnašą ir į Vietnamo karą. Bevartant tą ilgoką sąrašą, krinta į akis ir lietuvių pavardės. Kai kurios iškraipytos, bet visvien mūsiškių. Pagal sąrašą karo lauke krito 47 lietuviai. Be abejo, yra daugiau lietuvių nuostolių. Vienok, šia proga norima pagerbti mūsiškių karių aukas. Skelbiamas Jų paskutinis patikrinimas. Pažymimos ir jų buvusios gyvenvietės:

Marinų Korpas: Theodore E. Andreyka, Jr., Phoenix, Arizona; Donald Balkit, Bethlehem, Pa.; John Vincent Chutis, Elizabeth, Pa.; James Edward Degnis, Worchester, Mass.; William A. Kuprevich, Philadelphia, Pa.; John Loweranitis, Dubois, Pa.; Michael A. Mikitis, Lakewood, Ohio; George Edward Norbut, Chicago, Ill.; Kenneth Pettus, Philadelphia, Pa.; Antanas Arvydas Prižgintas, Bound Brook, N.J.; Edward Joseph Ruvolis, Washington, N.J.; Frank Joseph Shovlin, Wilkes-Barre, Pa.; John Straudovskis, Lost Nation, Iowa; David Raymond Wiensckoski, Linden, N.J.; Kenneth Richard Yantis, Philadelphia, Pa.; Stanley George Yurgaitis, Harvey, Ill.; George Walter Zenkewich, New York, N.Y.

Kariuomenė: Walter Peter Augustinas, New York, NY; Michael F. Brunat, Los Angeles, Calif. Barry Burnite, Springfield, Pa.; Joseph Thomas Buršis, Jr., Jersey City, N.J.; Larry Butgereit, Benton Harbor, Mich.; Alan Paul Butkus, Chicago, Ill.; Ralph Edward Consavage, Williamston, Mich.; Gary William Garis, Allentown, Pa.; Walter L. Gawel, Cleveland, Ohio; William Julius, Erie, Pa.; Francis Kairaitis, Folcroft, Pa.; John Leon Kuktelionis, Philadelphia, Pa.; Helmut G. Lakaszus, South Carolina; Michael Lipšius, Santa Clara, Calif.; Robert John Marcavage, Shamokin, Pa.; Thomas Andrew Marchut, Sayerville, N.J.; Leo John Matylewicz, Scranton, Pa.; Dennis James Minkus, Port Vue, Pa.; Theodore Misheikis, Chicago, Ill.; William Peter Nogiewich, Huntington Station, N.Y.; Victor Allen Mazitis, Cleveland, Ohio; Kęstutis A. Petrauskas, Chicago, Ill.; Erich Šimkaitis, Tampa, Fla.; John Edward Urbelis, East Chicago, Ind.; Anthony A. Vaičkus, Jr., Chicago, Ill.; Gary Leonel Vinas, Sharpsville, Pa.; William Wilkosky, Jr., Nashua, N.H.; Frank Joseph Yokes, Detroit, Mich.; Robert Walter Zydel, Buffalo, N.Y.; John Pautris Žimulis, New York, N.Y.

Šaulius Antaniną ir Juozą Liutkonius, mylimai dukrelei SAULYTEI mirus, nuoširdžiai užjaučia ir kartu liūdi

Jono Vanagaičio kuopos šauliai

Tėvelio būta sodo pusėje dilgynėse prie tvoros. Jis ir nupiovė jiems virves. Bėgdami klojimo link, išlaisvintieji prašė visus slėptis. Tai visi tuoj ir išsilakstė. Mes su mamyte nubėgome į sodą ir sulindome į serbentų krūmus.

Neberadę imtinių, kazokai apkapojo moteris ir vaikus, kurie nebuvo spėję išlakstyti. Mes girdėjome klojimo pusėje keiksmus ir šaudymą. Paskui, kazokai pasileido bėgti per sodą į Mažeikio pievą, kur buvo suguldyti jų arkliai. Sėdę ant jų, zovada pasileido per laukus, šaudydami į Voduvų girelę. Socialistai iš girelės atsišaudė ir vieną kazoką nukovė. Tada kazokai išjojo Salų kryptimi.

Vakare pasklido gandas, kad juodašimčiai, kituose kaimuose pjauna žmones. Vyrai ir moterys ruošėsi sutikti juos — aštrino kirvius, pustė dalgius, smailino šakes. Vyrai tą naktį įtemptai budėjo. Bet naktis praėjo ramiai. Tačiau nuo to sekmadienio Kandrėnų kaime nebebuvo matyti brolių Žemaičių, Griciaus, Kazakevičiaus (kuris ir buvo tas raudonveidis) ir Milerankos. Mes nenukentėjome nuo kazokų, tik kelias dienas nuo dilgėlių buvo visiems pūslėtos kojos, rankos ir veidai.

Tautos šventę — Rugsėjo 8 prisimenant

ši šventė, tiesa, neturi labai senų tradicijų, bet jos mintis yra giliai prasminga.

Tauta, kuri nori išlikti savarankiška ir tverti ilgus šimtmečius, turi kuo nors skirtis nuo kitų tautų. Ji turi sukurti žymių kultūrinių ir medžiaginių vertybių. Ji turi sau pasirinkti tam tikrą tikslą, užduotį, kurį vykdydama būtų naudinga sau pačiai, o tuo pačiu visai žmonijai. Juk ir mūsų Himnas sako: "Tegul dirba Tavo naudai ir žmonių gėrybei".

Kai visa tauta įsisąmonina tą pasirinktą uždavinį, tai ji tvirtai gina savo valstybinę nepriklausomybę. Be to, kitos tautos jai suteiks atatinkamos paramos, nes jos uždaviniai ar idejos išeina iš jos valstybės ribų.

Prieš kiek laiko **Karyje** buvo atspausdintas mano straipsnis Lietuvos sienų klausimu, kur minėjau, kad Lietuva turėtų pasidaryti tarptautinio tranzito valstybe, tarp Baltijos ir Juodųjų jūrų. Tuo atveju Lietuva turėtų atsiimti savo žemes iki Priepietės upės, kad turėtų betarpes sienas su Ukraina. O, be to, bent du gerus uostus prie Baltijos jūros: Klaipėdą ir Tvankstę (Karaliaučių). Tada, per Lietuvą ir Ukrainą galima būtų išplėtoti tarptautinį susisiekimą, kuris duotų daug naudos Lietuvai ir visai šiaurės Europai trumpiausiu keliu pasiekiant Artimuosius Rytus ir pietinę Aziją. Tuo būdu, mes pasidarytumėm reikalinga ir naudinga valstybė savo artimiems ir tolimiems kaimynams. Tai būtų medžiaginė nauda.

Kad patrauktų kitų tautų dėmesį Lietuva turi tapti mokslo, švietimo ir pažangos kraštu. Mūsų tauta turi labai daug gabumų, kurie dar nėra išnaudoti. Tam pasiekti, atgavus nepriklausomybę, turėtų būti pakeltas švietimas: vietoj dviejų, bent 10 universitetų. Tada Lietuva taptų naujų idejų centru, kurios pasiektų tolimiausias pasaulio šalis. Tuo būdu mes vėl pasidarome naudingas kraštas sau ir kitiems.

Atrodo, kad seniau lietuviai yra turėję labai giliai išugdytą tautinę filosofiją, kuri buvo išreikšta mūsų religijoje. Ta religija davė lietuviams tiek nepaprastos jėgos: iš vienos pusės atsispirti prieš kryžiuočius, iš kitos pusės plėstis į rytus ir pietus, atsiimant seniau prarastas baltų žemes. Iš visų pusių buvo krikščionys, o vienok krikščionybė lietuviškos filosofijos nepaveikė. Krikščionybė Lietuvon buvo įvesta prievarta nors ir mūsų pačių valdovų. Reiškia, mūsų lietuviškoji religija turėjo kažką nepaprasto ir patrauklaus. Kaip gaila, kad mes apie ją taip mažai težinome.

Dabar mes esame krikščioniška tauta jau keli šimtmečiai. Ta tarptautinė religija jau darosi mums artima, nes per kelis šimtmečius ją pritaikėme savo tautos dvasiai. Vis dėlto dar daug, daug yra kas darytina, kad ji pilnai atitiktų mūsų tautos dvasiai.

1930 metais, 500 metų nuo Vytauto Didžiojo mirties, minint jo karūnavimo sukaktį, kuri turėjo įvykti 1930 m. rugsėjo 8 dieną, bet tik dėl techniškų kliūčių neįvyko, mūsų vyriausybė paskelbė Tautos šventę kiekvienų metų rugsėjo mėn. 8 dieną, kaip tautos savarankiškumo dieną.

Žinoma, kiekvienas iš mūsų gerbiame savo didžiausią didvyrį Vytautą Didįjį. Jo mirties proga kažkas taip išsireiškė: "Verk, Lietuva, mirė Tavo didvyris; tokie tik per šimtmečius tegimsta." Jau praėjo gerokai daugiau kaip 500 metų nuo jo mirties, ir jau pats laikas naujiems, panašiems didvyriams pasirodyti. Gal jie jau kur nors ir yra, tik laukia tinkamos progos...

Kaip mes į tai bepažiūrėtumėm, Vytautas tačiau, karūnos neužsidėjo; ir ta diena, nors ir labai garbinga, pilnos savo prasmės neturi. Greičiau, ta diena yra ryžto ir naujų uždavinių jieškojimo diena. Nors ir senas, bet teisingas yra posakis: nėra didesnio paminklo didvyriams, kaip vykdymas jų idealų. Taigi, jei mes gerbiame savo didžiūną Vytautą Didįjį, turėtumėm sau pasistatyti tikslą, ne tik atgauti Lietuvai nepriklausomybę, bet ir uždėti karūną ant Vytautinės Lietuvos valstybės. O jei žmonės ar tauta turi tikslą, per ilgesnį laiką pasitaiko tam ir proga.

Lai bus man leista truputį nukrypti į šoną ir aš atpasakosiu trumpą legendą, kuri primins, kad, kartais, užsibrėžtam tikslui pasiekti pasitaiko netikėtų progų:

Dievas, sukūręs pasaulį, davė gyviams vardus. Vienas mažytis paukštelis buvo pavadintas raudongūžiu. bet jis visai neturėjo raudono gūželio ir dėl to labai liūdėjo, kol, galų gale, nuėjo skųstis pas patį Dievą. Bet Dievas nepakeitė jam vardo, tik pasakė, kad jis turi jį užsitarnauti. Paukštelis nežinojo, kaip jis galėtų užsitarnauti, ir todėl iš kartos į kartą perduodavo savo liūdesį. Kartą jam taip liūdnai bekalbant savo vaikams, jis pamatė žmonių minią, o jos vidury žmogų, sunkiai nešantį medinį kryžių. Netrukus žmonės jį prikalė prie kryžiaus ir iškėlė augštyn. Iš to žmogaus galvos tekėjo kraujas, nes jam buvo uždėtas erškėčių vainikas.

Pagailo paukšteliui to žmogaus. Jis greit nusileido ant jo galvos ir ištraukė vieną erškėtį. Ant jo gūželio nulašėjo vienas kraujo lašas. Kai jis parskrido į lizdelį, jo vaikai pastebėjo, kad jo gūželis raudonas. Kas dar nuostabiau buvo, kad ir jo visų vaikų gūželiai irgi buvo jau raudoni, kas reiškė, kad jis, pagaliau, užsitarnavo savo vardą...

Ar mes galėtumėm užtarnauti Vytauto valstybei karūną?!

Kad ir ant greitųjų prabėgus Lietuvos istoriją, mes rastumėm, kad ir, be to, Rugsėjo 8-ji yra gana gerai parinkta diena Tautos šventei. Juk ta diena yra ir Marijos gimimo diena. O Lietuva yra žinoma kaip Marijos žemė.

Be to, rugsėjo mėn. vyko visa eilė įvykių, kurie aiškiai keitė Lietuvos kelią, ir daugiausia gerąja linkme. Panagrinėkime bent keletą iš jų.

Kryžiuočiai, nukariavę Prūsus ir Latvius, veržėsi Lietuvon, tikėdami ir čia tik pergalės. Bet 1236 m. rugsėjo mėn. ties Šiauliais juos pasitiko galinga Lietuvos kariuomenė, Žemaičių kunigaikščio Vykinto vadovaujama. Visa kryžiuočių kariuomenė žuvo kovos lauke.

Tas laimėjimas labai daug prisidėjo, kad Mindaugas užsidėjo karaliaus karūną, o lietuviams suteikė drąsos ir vilčių ištverti.

1435 m. rugsėjo mėn. pradžioje įvyko kitas didelis mūšis prie Pabaisko, Ukmergės apskrity, kur susikovė du pretendentai į Lietuvos sostą: jauniausiasis Algirdo sūnus Švitrigaila ir Vytauto brolis — Žigimantas. Švitrigaila buvo didelis Vytauto gerbėjas, savarankiškos Lietuvos puoselėtojas. Tačiau, kadangi jis jau buvo priėmęs stačiatikių religiją, būtų rišęs Lietuvą arčiau rusų. Laimėjo Žigimantas, Lietuva liko katalikiška, bet lenkų įtaka Lietuvoj augo, padarydama daug žalos.

Po Kazimiero mirties, Maskvos galybė tolydžiai augo, ji ėmė naudoti masinę kariuomenę. Lietuvai darėsi vis sunkiau apginti savo sienas. 1514 m. rugsėjo 8 dieną apie 25,000 Lietuvos karių pastojo kelią Maskvos kariuomenei iš 80,000 vyrų ties Orša. Maskoliai buvo tikri laimėjimu. Jie išskleidė savo kariuomenės sparnus kad lietuviai, pralaimėję mūšį, nepabėgtų. Bet kas atsitiko: maskoliai

buvo visiškai sumušti, kovos lauke krito bent 30,000, kiti bebėgdami prigėrė Dniepre, apie 2,500 augštų jų bajorų pakliuvo į nelaisvę. Po to, Maskva ilgai nebedrįso pulti Lietuvos. Ir šiandieną tas mūšis turėtų duoti mums stiprybės ateičiai.

XVII a. pradžioje, nors jau katalikybė buvo įvesta Lietuvon prieš 200 metų, tačiau nebuvo stipri. Protestantizmo banga, kuri buvo taip populiari Vakarų Europoje, ėmė skverbtis Lietuvon. Daugelis augštų didikų priėmė protestantizmą ir vertė paprastus žmonelius juos sekti. Kas protestantiška, buvo laikoma moderniška.

1608m. rugsėjo mėn. pradžioje Šiluvoje — Žemaitijoj piemenėliams pasirodė Marija su Kūdikėliu ant rankų. Tai vienas iš pačių ankstybiausių Marijos pasirodymų. To pasėkoje Lietuva išliko katalikiška. Tai tolimiausia į šiaurę ir į rytus katalikiška šalis Europoje. Tam įvykiui pagerbti Šiluvoje būdavo ruošiami kas metai, bent 2 savaičių, atlaidai. Susirinkdavo iki 100,000 maldininkų. Pirmosios rusų okupacijos metu per atlaidus būdavo platinamos uždraustos lietuviškos knygos bei laikraščiai.

Tai tiktai keletas įvykių mūsų plačioje istorijoje, bet jie rodo, kad Rugsėjo 8-ji gana gerai parinkta diena Tautos šventei. Gaila, kad dar ne visi tai pilnai supranta.

Šia proga gal būtų verta nors prabėgom pažvelgti, kokią pažangą mūsų tauta yra padariusi.

Žinome, kad Viduriniais amžiais lietuvių kultūra nebuvo žemesnė už pačių pažangiausių tautų. Juk kitaip lietuviai nebūtų galėję tokios didelės valstybės sukurti, kuri tvėrė ilgus šimtmečius.

Tačiau, praradus nepriklausomybę, dvasinė ir medžiaginė lietuvių kultūra, ne tik nebekilo, bet smarkiai krito. Svetimųjų "brainwashing", trukęs kelis šimtmečius, labai pažeidė lietuvio dvasią. Buvo sakoma, kad lietuvis niekam netinka, gal tik žemei knisti . . . Ir taip iki "Aušros" — 1883 m. Nuo tada prasideda mūsų atgimimas. Skaitant to meto literatūrą, krinta į akis tas noras grąžinti lietuviui prarastą savigarbą, kad lietuvis nėra blogesnis už kitus.

Nuo "Aušros" praslinko vos 85 metai. Ir kokia pažanga: niekas šiandieną, kad ir didžiausias mūsų priešas, nebedrįsta mūsų dergti ar žeminti. Šiandieną mes turime tiek išeivijoje, tiek tėvynėje visokios rūšies specialistų. žmonių užimančių labai atsakomingas pareigas, bet kur. Tuo mes galime pagrįstai pasidžiaugti ir dėti daug vilčių ateičiai.

Čia, mūsų tarpe, šiandieną, nebesistebima, kad kieno sūnus ar duktė pasiekė augštojo mokslo, kad ir daktarato. Stebimasi, jei kieno sūnus ar duktė nepasiekė mokslo, o nuėjo darbininko, ar amatininko keliu.

Todėl atgavus nepriklausomybę, tauta, kuri daro tokius šuolius pažangos keliu, greit atsidurs pirmaujančių tautų eilėse.

Tačiau yra klausimas, kuris mus labai kamuoja ir dažną stumia į nusiminimą: kada gi Lietuva atgaus savo nepriklausomybę?

Yra neginčijamas faktas, kad lietuvių tauta tebėra gyva ir nepalaužta nei fiziniai, nei dvasiniai. Ji laikoma vergijoje tik rusų fizinės jėgos. Pašalinus rusų kariuomenę, tauta tuojau atstatytų nepriklausomybę. Klausimas kyla, kaip pašalinti rusus iš Lietuvos.

Tiek gamtoje, tiek istorijoje eina nuolatinis **keitimosi** vyksmas: niekas vietoje nestovi, viskas keičiasi. Tik kam pirmiau truko 50 ar daugiau metų, šiandieną pasikeičia per keletą metų, net mėnesių. Istorija nežino okupacijos ar diktatūros, kuri tęstųsi amžinai.

Šiuo metu galime aiškiai pasakyti, kad bolševikinės Rusijos augščiausias galybės taškas yra praėjęs. Ji jau leidžiasi žemyn. Kur tik nukeliamos komunistinės sistemos sienos, ten tuoj atisranda skurdo ir visokeriopo vargo žemė. Prisimename, kad Chruščiovas norėjo tai pakeisti: norėjo ekonomiškai pralenkti Vakarus, nekeisdamas bolševikinės sistemos ir neduodamas žmonėms elementarinių laisvių. Suprantama, kad tai jam negalėjo pavykti ir nepavyko. Rusija liko tuo, kuo ji amžiais buvo: fizinio ir dvasinio skurdo ir visokių nelaimių žemė.

Po Vengrijos ir Čekoslovakijos okupacijų Rusijos "mylėtojų" skaišius Vakaruose labai sumažėjo. Komunizmas yra aiškiai suskaldytas, rusiškasis imperializmas parodytas pilnai ir atvirai. Ką rusai šiandieną turi, tai tik brutalią fizinę jėgą ir neramius, laisvės išsiilgusius, žmones, kurių jie patenkinti negali. Tokia padėtis ilgai tęstis negali. Iš desperacijos, kad nukreiptų savo gyventojų dėmesį, rusai leisis į avantiūras užsieniuose, tikėdamiesi, kad Vakarai į tai nereaguos. O tas prives prie rusiškosios imperijos žlugimo visiems amžiams. To pasėkoje Lietuva kelsis nepriklausomam gyvenimui ilgiems šimtmečiams.

Mums nepakanka vien tik laukti, bet reikia išlikti lietuviais, išauginti jaunąją kartą lietuviškoje dvasioje, išlaikyti gyvą kūrybingumą, kurį parvežtumėm Lietuvon ir stengtis priartinti Rusijos griuvimo dieną, kuri bus Lietuvos prisikėlimo diena. Tegu ta diena ateina kuo greičiausiai.

Jonas Vasys

Kokia bus Europa?

Šis klausimas problematinis

Vidurinės Europos kraštų politinių sferų vadai, pabėgę nuo "raudonojo tvano" pavojaus, dabar gyveną JAV krašte, savo susivažiavimuose svarsto Europos kraštų išlaisvinimo reikalus, kalba ir spaudoje rašo, kad ateityje vidurinės Europos kraštai privalo sudaryti federaciją. Jie teigia, kad dabartinė padėtis Europoj ir Azijoj nebūsianti amžina, kad III Pas. karas neišvengiamas, tad dabar laikas rūpintis pravesti politines reformas Europoje, reikia įkurti Vidurinės Europos kraštų federaciją.

Būtų galima sutikti su iškelta federacijos ideja, tačiau negalima sutikti su vidurinės Europos kraštų politinių sferų vadų ideja įkurti federaciją, kuri niekam nežada laimės, politinio solidarumo, ūkinio gerbūvio ir saugumo.

Vidurinės Europos kraštų federacijos idėja ne nauja, dar 1918 m. dr. Jonas Šliūpas Stockholmo konferencijoje siūlė Pabaltijo kraštų vadams įkurti federaciją, susidedančią iš Suomijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos. Kai kurie Švedijos spaudos organai ir politiniai vadai palankiai pasisakė, tačiau ideja paliko kaboti ore, nebuvo realizuota.

Po I Pas. karo, Taikos konferencijoje Paryžiuje, 1919 m., prancūzų ir britų vadai siūlė JAV prez. Woodrow Wilsonui tokios federacijos ideja, bet prez. Wilsonas nesutiko su tokios federacijos įkurdinimo ideja. Jis teigė, kad federacija susidedanti iš Balkanų kraštų, atstatomų Lenkijos, Čekoslovakijos ir Vengrijos valstybių, būtų nepraktiška, nepatikrintų taikos Europoje, nes nebūtų solidari, politiškai būtų anarchiš-

ka, ūkiniu atžvilgiu silpna siena, skirianti Rusiją nuo Vokietijos, konkuruojančios jai valdyti vidurinės Europos mažuosius kraštus.

Woodrow Wilsonas, mažųjų Europos tautų bičiulis, aiškino prancūzų ir britų vadams, kad praeityje Lenkų - Lietuvių unija buvo didelė valstybė vidurinėj Europoj skirianti Rusiją nuo Vokietijos, tačiau nebuvo tvirta politiškai ir stipri ūkiškai, todėl pabaigoje XVIII amž. buvo padalinta trijų didžiųjų imperijų — Rusijos, Prūsijos ir Austrijos. Bet kokia regioninė kraštų federacija Europoje būtų nepraktiška, todėl Wilsonas, žinodamas politinę istoriją, nesutiko su prancūzų ir britų vadų bei kitų europiečių siūloma ideja. Jis siūlė savąjį planą, įkurti pasaulio Tautų Sąjungą, kuri patikrintų saugumą Europos ir kitų žemynų kraštams.

Kai Europa po I Pas. karo buvo blogai perorganizuota prancūzų ir britų vadų, pagal jų politinius ir ūkinius tikslus, JA Valstybės atsisakė įstoti į Tautų S-gą. Kad atstatomos naujos valstybės turi būti savo etninėse ribose, prancūzai ir britai nesilaikė tokio principo, jie sukūrė dideles Lenkijos ir Rumunijos bei kitas naujas valstybes, neatsižvegdami į etninius ir istorinius faktus. Vidurinės Europos kraštai nebuvo savo tarpe solidarūs, nes buvo daug teritorinių ginčų tarp jų, o Tautų Sąjungai vadovavo prancūzai ir britai, kurie sauvaliavo Tautų S-goje, tad ir pati Tautų S-ga negalėjo patikrinti saugumo Europos kraštams, nei Azijos kraštams; pasekmės buvo skandalingos: II Pasaulinis karas tapo neišvengiamas.

1930 m. Balkanų kraštų vadai iškėlė ideją Balkanų kraštų ir Turkijos federacijos. Jie manė, kad tokiu būdu galėsią nusikratyti prancūzų ir britų politinės ir ūkinės dominacijos — Balkanų kraštų išnaudojimo saviems reikalams ir prancūzų sauvaliavimo Tautų S-goje. Balkanų kraštų vadai suvažiavime Atėnuose, Graikijoje, spalio 5-12 dienomis, apsvarstė Balkanų kraštų ir Turkijos federacijos įkūrimo reikalus ir nutarė tokią federaciją įkurti. Bet kai Balkanų kraštų ir Turkijos užsienių reikalų ministeriai susirinko Atėnuose paruošti pagrindus federacijai, jie savo tikslo nepasiekė. Jiems paaiškėjo, kad tokia federacija nebus tvirta politiškai, stipri ūkiškai, kad bus daug nesutarimų politiniu ir ūkiniu atžvilgiu ir bus neįmanoma išlyginti teritorinius ginčus Balkanų kraštuose.

Atsižvelgiant į netolimą praeitį, bandymai įkurti Vidurinės Europos kraštų federaciją, arba, kad ir Baltijos kraštų federaciją, savo tikslo nepasiekė. Nepamirškime, kad Europos slavai ambicingi, tuo labiau lenkai. Jie norės vadovauti ir valdyti Vidurinės Europos kraštus. Dabar mes galime svajoti, kalbėti ir planuoti apie federaciją, teoriškai, kaip kam atrodo. Tačiau, kad tokia federacija būtų naudinga Europos kraštams, tenka abejoti.

Kokia bus Europa ateityje, dabar neįmanoma numatyti, tai yra problematinis klausimas. Tačiau, kai kalbama apie bet kokią Europos kraštų regioninę federaciją, privalome rimtai pagalvoti ir žinoti, ką darome. Mūsų manymu, bet kokia pasaulinio masto federacija yra taip pat nepraktiška. Tikrovę rodo buvusi Tautų Sąjunga — the League of Nations ir dabartinė Jungtinių Tautų Organizacija, politiškai ir morališkai subankrutavusios, negalinčios patikrinti nei taiką, nei saugumą, nei politinę laisvę Europos ar Azijos tautoms. Tad ar galima tikėtis, kad regioninė tautų federacija galės tą atlikti?

J. Klausutis

Naujų idejų laisvei atgauti problema

MUMS REIKALINGI SĄJUNGININKAI

Realiai į politinę padėtį žiūrint, jokia vidurio ar rytų Europos tauta, pavieniui veikdama, sau nepriklausomybės atkovoti negalės. Jų skaičiuje esame ir mes.

Išvada — visoms pavergtoms tautoms reikia veikti bendrai susitarus.

Mūsų vyriausi ir vietos (pav. Australijos) politiniai veiksniai savo politikoje visą pokarinį laikotarpį vis galvojo ir atrodo, tebegalvoja, kad ateis kada laikas, kai JAV susikirs su Sovietų Sąjunga. Būk, padedant užinteresuotoms vakarų Europos valstybėms, turint galvoje, pirmoje eilėje, Vak. Vokietiją, JAV-bės karą prieš Sovietų Sąjungą laimėsiančios ir išlaisvins vidurio ir rytų Europos valstybes, jų tarpe ir Lietuvą.

Ar taip galėtų įvykti tai yra klausimas. Mes užmirštame, kad visą pokarinį laikotarpį, t.y., jau 23 metai, JAV šioje srityje politiniai mažai tepasireiškė. Priešingai, įtampa tarp JAV ir Sovietų S-gos, kuo toliau, nedidėja, o palaipsniui mažėja. Atrodo, turint galvoje atominių ir vandenilinių ginklų apytikrį balansą, šis procesas tęsis ir toliau.

Nesenai Sovietų S-gos įvykdyta Čekoslovakijos okupacija, gal būt, JAV-bėms, bei vak. Europos valstybėms priminė ir atidarė akis, kad Sovietų S-ga savo tikslo — "pasaulio užvaldymo" dar neatsisakė. Rezultate, dėl to Sovietų S-gos žygio vakariečių buvo imtasi palyginamai menkų ir tik gynybinių priemonių. Pav., nutarta nebevežti iš Europos JAV, Kanados ir Didž. Britanijos kariuomenės dalinių namo ir žadama 1969 m. pavasarį papildomai atvežti dar naujų kar. dalinių. Nato suorganizavo Sovietų Sąjungos laivyno Vidržemio jūroje judėjimo stebėjimo centrą. Kaikurios Nato valstybės žada patobūlinti savo kariuomenės apginklavimą, tam paskirdamos palyginamai menkus (pagal spaudą) papildomus kreditus. Tačiau, tai kas spaudoje paminėta šioje srityje, atrodo, neatsveria Sovietų S-gos naudai, po Čekoslovakijos galutinės okupacijos, pakitėjusios situacijos. Gi, dabar, vos po Čekoslovakijos okupacijos, politinėje spaudoje ir vėl kyla balsų, kad reikia dėti pastangų politinės įtampos sumažinimui, santykius su Sovietų S-ga sušvelninti — pagerinti.

Iš spaudos žinių aišku, kad Čekoslovakijos atveju JAV, žiūrint iš pavergtųjų tautų taško, pasirodė ypač neveiksmingos. Rimtos politinės spaudos žiniomis Sovietų S-ga, dar pora savaičių prieš Čekoslovakijos okupaciją, per savo diplomatinius atstovus įspėjo JAV vyriausybę apie numatomą vykdyti okupaciją. Vietoje Čekoslovakijos užstojimo, vienu ar kitu būdu, JAV į įspėjimą atsakė, kad tai Sovietų S-gos "vidaus reikalas" ir kad JAV į tą reikalą nesikišiančios! Taip ir buvo.

Analoginiai, iš to pavyzdžio aišku, kad ir Lietuvai iš JAV jokios realios pagalbos tikėtis nebegalima.

Visokių JAV politikų, ypač rinkimų proga (kad gautų balsų), Lietuvos naudai pareiškimai yra tik gražūs žodžiai, nes nieko realaus niekada nedaroma. Iki šio laiko, nežiūrint pabaltiečių pakartotinų pastangų ir JAV Kongreso rezoliucijų, JAV vyriausybė neranda reikalo nei rodo noro iškelti Pabaltijo valstybių klausimą nors tik svarstymui Jungtinėse Tautose. O, pav., dėl tokios mažos

salos kaip Nauru su 6000 gyventojų (nepertoli nuo Australijos žemyno), Jungtinėse Tautose buvo daug kalbama, bei svarstoma ir galų gale, ši sala — Nauru tapo nepriklausoma valstybė. Atrodo stebuklas, bet tai yra faktas.

Mano galva, atėjo paskutinis metas mūsų politikams suprasti, kad JAV, dėl Pabaltijo valstybių laisvės, tikrai su Sovietų S-ga nekariaus. Be gražių, bet tuščių žodžių ir tai tik iš paskirų JAV politikų, mes nieko nesulauksime.

Iš politinių žurnalų patiektų informacijų atrodo, kad jei 1969 m. Sovietų S-ga galutinai okupuos Rumuniją, tai ir tuomet JAV nesikiš. Tačiau, dėl Jugoslavijos, būk tai panašiu atveju, JAV žada ją paremti, bet tik ginklais, bei karinių reikmenų tiekimu, o ne kariuomene ar savu laivynu. Tik jei būtų puolama Vak. Vokietija, tuomet JAV ją remtų savo ginkluotų jėgų svoriu. Tačiau ir dėl tos pagalbos Vak. Vokietijos vyriausybė nėra visai įsitikinusi, bent taip atrodo iš vokiečių spaudos (ypač dėl vandenilinių ginklų pagalbos).

Turint tokias perspektyvas bendrai, ką gi mūsų politikai turėtų daryti?

Jau senai metas nustoti maitinti mūsų visuomenę tik gražbylyste, bei visokiom skambiom deklaracijom. Čia turiu pareikšti, kad rimčiau galvojanti mūsų visuomenė gražiems žodžiams nebetiki ir laukia, kad politikai pradėtų jieškoti naujų idejų ir naujų kelių mūsų politikos veiksmuose ir žygiuose.

Tolygioje su mumis politinėje padėtyje yra ne tik Estija ir Latvija, bet ir Ukraina, Gudija, su kiek didesne savivalda Lenkija, Čekoslovakija, Vengrija, Bulgarija ir Rumunija.

Atrodo, kad su šių tautų politiniais veiksniais turėtų sueiti į didesnį sąlytį ne tik mūsų vyr. politiniai veiksniai JAV-bėse (kaip, pav., Pavergtųjų Tautų Seime), bet ir paskiruose kraštuose — Kanadoje, Australijoje ir kitur — mūsų vietiniai veiksniai su viršminėtų tautų vietiniais politiniais veiksniais.

Kiekviename krašte pavergtųjų tautų politiniai veiksniai turėtų sudaryti bendrą **politinės veiklos organą — tarybą** (angliškai — Council), kuri veiktų bendram tikslui savo tautų išlaisvinimo kryptyje, gyvenamojo krašto politikus įtaigodama.

Dešimties tautų emigrantų grupė, ar sąjunga, atstovaus žymiai daugiau piliečių ir tų piliečių skaičius balsavimuose. gali būti reikšmingas. Vietos amerikiečiai, kanadiečiai ar australai ir dar kitokie, tada su jungtinės imigrantų grupės balsais turės skaitytis. Šiuo būdu politinių emigrantų veikloje išlipsime iš "kovos" savo tarpe į politinės kovos areną jau platesnėje, savo gyvenamosios valstybės plote, erdvėje.

Einant prie bendro politikoje veikimo mums lietuviams iškyla vienas papildomas klausimas: kaip gi mes veiksime bendroje organizacijoje su lenkais? Šiuo reikalu pradžia jau padaryta Pavergtųjų Tautų Organizacijoje—Seime. Tenka nesantaiką, bei "šaltąjį karą" su lenkais baigti ir tapti sąjungininkais bendroje kovoje už mūsų ir jų tautos laisvę. Mat politikoje sentimentais vadovautis negalima, — reikia vadovautis šalto proto išskaičiavimais.

Tarp kitko, Australijoje Sydney mieste, nuo 1968 m. spalio mėn. jau veikia pavergtųjų tautų (jų tarpe ir lietuvių) atstovų Organizacinis komitetas, pavadintas Vidurio-Rytų Europos Valstybių Federacijos Tarybai (Council) organizuoti komitetas.

Norėtųsi sulaukti, kad mūsų politikai keliamai idejai pritartų ir apsvarstę visapusiškai, toje kryptyje pradėtų veikti.

Man rodosi, realiai galvojant, negalime tikėtis, kad mes lietuviai vieni, ar sąjungoje su estais ir latviais, veikdami galėtume atgauti nepriklausomybę.

Mums reikalingi sąjungininkai, ir kuo daugiau jų ir kuo stipresnių.

V. Senulis, Australija

Geležinkelių kuopos šventė 1938 m. Dešinėje, svečių tarpe: gen. S. Dirmantas, gen. T. Daukantas, plk. Kutka, plk. K. Sprangauskas ir kt.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

TREMTIES TRIMITAS

SUSIRINKIMAI

DLK Kęstučio šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko kovo mėn. 9 d. Jį atidarė kuopos pirm. š. P. Petrušaitis, pakviesdamas dalyvius minutės susikaupimu pagerbti metų bėgyje mirusius kuopos šaulius — Kazimierą Stulgį ir Antaną Novicką, bei šių metų pradžioje mirusius visuomenininkus — PLB pirmininką Juozą Bačiūną ir Klaipėdos krašto žymųjį lietuvininką Erdmoną Simonaitį.

Juozas Bačiūnas LŠS-gai nepriklausė, bet ją rėmė. 1932 m. jis išleido giesmių ir dainų rinkinį "Šaulių Trimitai", kurį platinti atidavė nepriklausomos tada Lietuvos šauliams.

Erdmonas Simonaitis, vienas iš pagrindinių Klaipėdis sukilimo organizatorių ir vadų, buvo idejinis šaulys. Eidamas įvairias atsakingas administracines pareigas Klaipėdos krašte, surado laiko būti Klaipėdos šaulių rinktinės vicepirmininku. Buvo apdovanotas Šaulių Žvaigžde.

Kuopa atšventė Jonines, kaip dalininkė dalyvavo Wisconsino Lietuvių Dienos suruošime, paminėjo Lietuvos Ginkluotų jėgų atkūrimo 50-metį.

Aukomis parėmė: "Karį" per LŠ ST CV 30 dol., vietos liet. tautinių šokių grupę "Bijūnas" 25 dol., ALT 20 dol., "Lituanus" 15 dol., III Tautinių šokių šventę 10 dol., Pasaulio Lietuvių Seimą 10 dol. ir Liet. Teatro Festivalį 10 dol.

Į naują kp. valdybą išrinkti šauliai: pirm. P. Petrušaitis, vicepirm. Br. Juška, sekr. Z. Lukauskas, ižd. Vl. Vilcinas, Marytė Wedeikis — narė ir J. Petravičius — kandidatas.

Susirinkimui pirmininkavo š. Br. Juška, sekretoriavo š. Vl. Skirmuntas. Susirinkimas užbaigtas Lietuvos Himnu. Po to įvyko šeimyninis pobūvis, kurį paruošė sesės šaulės: Ida Tamulėnienė, Felicija Pliūrienė ir Stasė Petrušaitienė. **š. P. P.**

LK Mindaugo šaulių kuopos metinis narių susirinkimas įvyko kovo mėn 2 d., Aušros Vartų salėje, Montrealyje. Tuo pačiu metu paminėta LŠS-gos įkūrėjo Vlado Pūtvio 40 metų nuo jo mirties sukaktis. Kuopa su vėliava dalyvavo tam minėjimui skirtose pamaldose.

Susirinkimą trumpu žodžiu atidarė valdybos pirm. š. Ig. Petrauskas, pakviesdamas susirinkusius rimties minute pagerbti mirusį S-gos įkūrėją Vl. Pūtvį ir visus dėl Lietuvos laisvės žuvusius brolius ir seses šaulius.

Susirinkimo prezidiuman pakviesti š. Stp. Kęsgaila ir š. A. Mylė; š. J. Šiaučiulis paskaitė trumpą paskaitėlę apie Vl. Pūtvį.

Praeito metinio susirinkimo protokolą perskaitė š. A. Mylė, kuris priimtas be pataisų. Po to įvyko naujų narių priėmimas ir priesaika. Priesaikos tekstą perskaitė naujai į kuopą įstojęs narys kun. L. Zaremba, SJ.

Kuopos pirm. š. Ig. Petrauskas supažindino su plačia kuopos veikla. Valdyba turėjo 10 posėdžių. Praėjusių metų pradžioje buvo suruošta sėkminga lietuvių dailės ir tautodailės paroda, vasaros metu gerai pavykusi gegužynė ir š.m. vasario mėn. viešas vakaras—balius su "Subatvakario" montažu. Dalyvauta pirmame Kanados šaulių suvažiavime Toronte. Aktyviai prisidėta prie Kanados šaulių rinktinės įsteigimo. Talkininkauta, ruošiant Vasario 16 ir Lietuvos kariuomenės minėjimus. Prisidėta prie "Nepriklausomos Lietuvos" garbės redaktoriaus pomirtinio pagerbimo. Pravestos kuopos šaudymo varžybos š. Pr. Dikaičio ūkyje, prie "Puntuko". Suorganizuota dviejų dienų išvyka į š. Ig. Petrausko vasarvietę prie ežero. Šauliai Pr. ir V. Dikaičiai padovanojo kuopai didelį žemės sklypą. Kuopos sudėtin įsijungė Montrealio lietuvių sporto klubas "Tauras", su veikiančia vyrų krepšinio komanda. Iš š. J. Zavio ir š. Br. Kirstuko sudarytas jūros šaulių sekcijos organizacinis branduolys.

Metų bėgyje į kuopą įstojo 15 naujų narių — 8 vyrai ir 7 moterys. Įsigytas geras sportinis šautuvas ir gražus kuopos albumas. Vasaros atostogų metu kuopą aplankė Kanados šaulių rinktinės pirmininkas š. S. Jokūbaitis ir CV įgaliotinis Kanadai š. inž. J. Preikšaitis.

Apie kuopos šalpos fondo reikalus pranešė jo tvarkytojas š. St. Reutas. Pranešimas sukėlė gyvas diskusijas. Susirinkimas nusprendė vykdyti anksčiau priimtus nutarimus, o patį fondą prijungti prie kuopos kasos atskira pozicija.

Š. J. Zavys supažindino su steigiamos jūrų šaulių sekcijos paruošiamaisiais darbais. Šaudymo vadovas š. Pr. Dikaitis ir š. R. Keturka-Šipelis apibūdino sporto klubo "Tauras" veiklą.

Kontrolės komisijos aktą perskaitė š. J. Jurgutis, iš kurio paaiškėjo gyva kuopos veiklos apyvarta. Turėta 1037.70 dol. pajamų ir 772.93 dol. išlaidų. Š. Stp. Kęsgaila pranešė garbės teismo vardu, kad jokių bylų nebuvo.

Pasigęsta platesnių informacijų apie artėjantį S-gos 50-ties metų sukaktuvinį suvažiavimą Hamiltone, į kurį norima suorganizuoti didesnę išvyką.

Priimtas ilgai užsitęsęs kuopos dešimtmečio vinjetės klausimas.

Susirinkimas buvo baigtas Lietuvos Himnu. Po susirinkimo įvyko sesių šaulių paruošta kavutė.

š. J. Šiaučiulis

APDOVANOJIMAI

Už nuopelnus Lietuvai ir LŠST, Vasario 16 proga apdovanoti **Šaulių Žvaigždės ordinu**: jūrų šaulių kp. Klaipėda pirm. š. Stasys Bernatavičius ir Vanagaičio šaulių kp. pirm. š. Juozas Stašaitis; **Šaulių Žvaigždės medaliu**: Vytauto Didžioji šaulių kp. valdybos narys š. Antanas Barančiukas. Pagrindas: ŠŽ Ordino tarybos aktas Nr. 25/1969.

•

V. Pūtvio š. kuopa visuotiname susirinkime kuopos garbės šauliais išrinko: š. Stasį Jokūbaitį ir š. Eleną Dambrauskienę.

Saulė Tremtyje

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

NEPAMIRŠTAMOS VELYKOS LIETUVAI KURIANTIS

Jeigu visame krikščioniškame pasaulyje Velykos yra branginamos kaip Prisikėlimo šventė, lietuviams jos yra ypatingai brangios ir kaip pavasario atsigaivinimo ir pramogos šventė. Po septynių savaičių pasninko, jau ir skanesnis maisto gabalėlis yra pramoga, ypatingai mažiesiems. Namas pakvimpa skaniais kvapais — verdama košelyna, kepamas pyragas su razinkom ir tie, dangiško gražumo, margučiai atsiranda kiekvieno rankutėje. Jaunos mergaitės, paprastai, mamytės apdovanojamos naujomis suknelėmis.

Po I Pasaulinio karo, kai Lietuva kėlėsi į laisvą ir nepriklausomą valstybę, Velykos darėsi linksmesnės ir ištaigingesnės. Kadangi Lietuvą palikau labai ankstyvoje savo jaunystėje, vienos tų laikų Velykos man paliko neišdildomą prisiminimą. Tai buvo Lietuvos karių antrosios mobilizacijos metu. Tada jau du mano broliukai buvo Lietuvos kariuomenėje. Tėvelis davė pinigų, o mes, mergaitės, nuėjome į miestelį, nupirkome porą atviručių ir su dideliu pasitenkinimu jas išsiuntėme broliams kariams. pasveikinome su šv. Velykomis.

Vieną popietę, pora dienų prieš Velykas, kada stropiai ruošiamės šventėms, įeina į grįčią mūsų Antanėlis. Visas, rodos, blizga: augštais aulais nuvaksuotais batais, graži uniforma, kardas prie šalies, rodos, visas namas sužėrėjo. Antanas padėjo pintinę kampe, ant suolo, ir žiūri į mus visus, o mes į jį, tokį gražų, tokį kilnų, išdidų. Rodos, jis jau ne mūsų. Tik mamytė puolė prie sūnaus, bučiavo jo veidus, glostė jo pečius. Paskui ir tėvelis, šypsodamasis, priėjo, uždėjo ranką Antanui ant peties ir veidą palietė lūpomis. Vos girdimai tėvelis paklausė: "Tai ką, sūneli, gavai Velykom atostogų?" Tada ir brolis pralinksmėjo ir, išsiėmęs iš kišenės, mums apdalino po cukraus plytelę. Per langus išgirdome kaip arklys garsiai nusiprunkštė. Visi supratome, kad tai Antano žirgas, nes jis buvo raitelių komandoje. Visi puolėme pro duris į lauką žiūrėti Antano žirgo. O tas tik galvą augštyn iškėlęs prunkštė ir trypė Antano link. Jis buvo pririštas prie darželio štakietų tvorelės stulpo. Tėvelis pasiuntė jaunesniuosius broliukus pašerti žirgą, nes tolimą kelią buvo atbėgęs ir atnešęs brangų svečią.

Kai visi sugrįžome į trobą, mamytė mums, dukroms, paliepė iškepti bulvinių blynų svečiui, paspirginti silkių ant aliejaus. Mes tik bėginėjome po virtuvę ir grįčią, ruošėme vakarienę. Kai susėdome prie stalo, mamytė apžiūrėjo stalą, kad būt viskas tvarkoj, o paskui, atsidusu, graudžiu balsu pasakė: "Kad taip ir Juozelis pareitų Velykoms, kokia būtų laimė. Visi, susirinkę į vieną gūžtą, linksmai praleistume šventę!" Brolis Antanas pasijudino, pažvelgė į mus visus ir, galvą nuleidęs, pratarė: "Tai kad, mama, Velykoms negalėsiu pasilikti. Turiu grįžti į savo dalinį. Mane mūsų vadas paleido tik kelioms dienoms, Velykoms margučių pas ūkininkus parinkti. Kas juos rinks. Labai norėjau visus pamatyti, tai ir pasisiūliau. Gal mama kiek galėsi duoti?"

Tada jau mama tikrai pravirko: "Taip, sūneli, visus surinksiu ir atiduosiu. Bet kad šventėms negalėsi pasilikti! Pasninkas praeis, nors kąsnelį geresnį pagamintume, pavaišintume . . ." — Visi šeimoje pajutome, kad šias Velykas negausime margučių, visus Antanui atiduosime . . .

Po vakarienės visi sėdinėjome. Jaunesnysis brolis — Laurukas — visą laiką žiūrėjo į savo brolį karį. Kai jau apsiprato, pradėjo kalbėti ir girti Antano uniformą. Kokia tai graži! Kad jis tokią gautų, kai išeis į kariuomenę, tai visą amžių norėtų ten pasilikti. Jis prašė Antaną, kad jam leistų nors pasimieruoti. Antanas sutiko. O kai Lauras užsidėjo uniformą, jam gera mintis atėjo į galvą ir jis vėl prašo Antaną: "Žinai ką, broli! Duok man šią uniformą ir savo žirgą, tai aš tau parinksiu daugybę margučių!" Jiedu susitarė. Rytojaus dieną Laurukas užsėdo ant žirgo, su pintine rankose, ir išdūmė pas kaimynus. Jis neapvylė — sugrįžo su pilna pintine kiaušinių. Kaimynai kariams Velykoms margučių nepagailėjo. Antanas išjojo į savo dalinį, kuris buvo Dzūkijos širdyje — Alytaus miestelyje, labai patenkintas, žinojo, kad jo dalinio kariai turės Velykoms margučių. O aš per kiekvienas Velykas, savo mintyse tą įvykį permetu ir pergyvenu.

Marija Sims-Černeckytė

STOVYKLOS REIKALU

Mielosios Sesės,

Mūsų šauliškoji šeima šiais 1969-tais metais švenčia savo Jubilėjinius Metus — 50 metų nuo Šaulių Sąjungos įsikūrimo. Centro Valdyba prašo kiekvieną šauliškę vienetą savo veiklą pagyvinti, ką nors ypatingo, nepaprasto atlikti, kuo nors reikšmingu šiuos metus atžymėti. Kviečiu Seses prie visų šiais metais vykdomų daliniuose darbų aktyviai prisidėti. Norėčiau ypatingą dėmesį atkreipti į Centro Valdybos ruošiamą šios vasaros šaulių stovyklą Dainavos stovyklavietėje prie Detroito, birželio 15-22 dienomis. Norėtųsi, kad ir sesės šioje stovykloje gausiai dalyvautų.

Dainavoje rasite jaukią, lietuvišką aplinką, su tėvynę primenančiais kalneliais ir svajingu "Spyglio" ežerėliu. Stovyklos programa bus įvairi ir įdomi. Jei susidarys pakankamas skaičius šaulių moterų, sudarysime ir savo pastovyklę ir, be bendros programos, galėsime ir moterų šaulių reikalus pagvildenti, aktualiais klausimais pasitarti. Stovyklavimo sąlygos labai prieinamos. Kambarys dienai su 4-5 lovom kaštuos 7 dol., maisto kainos be uždarbio.

Prašau sesių susitarti su stovyklon vykstančiais broliais šauliais ir per juos gauti smulkesnes informacijas, kartu užsiregistruoti ir su gera nuotaika, šauliška, kūrybinga dvasia, atvykti stovyklon, prisidedant prie Joninių laužo programos ir bendro ruošiamos stovyklos pasisekimo.

Iki pasimatymo stovykloje!

Jūsų K. Kodatienė,
Moterų Šaulių Vadovė

DETROITAS

St. Butkaus kuopa talkininkavo "Draugo" romano premijos įteikimo iškilmėse: šauliai prižiūrėjo tvarką L. namuose ir platino pakvietimus, o šaulės, vadovaujant s. V. Šulcienei, po iškilmių tuose namuose suruošė vaišes—kavutę. S. Lidija Mingėlienė rūpinasi rūbų pasiuntimu Punsko lietuviams.

Šaulys Jonas Butkus buvo pagerbtas gimtadienio proga. Šauliai suruošė jam pobūvį, kurio programą pravedė š. V. Tamošiūnas, o vaišėmis rūpinosi s. St. Pranėnienė. Ta proga š. J. Butkus įteikė Lietuvių Fondui savo septintą šimtinę.

ČIKAGA

Vytauto D. šaulių kuopa savo visuotiname susirinkime išrinko naują valdybą. Atsisakius ilgametei moterų vadovei š. S. Petrauskienei iš pareigų, jos vieton išrinkta š. Stasė Cecevičienė, kuri sau padėjėja pasirinko š. E. Jančiūvienę, š. J. Sasnauskienė išrinkta į garbės teismą. S. St. Cecevičienė taip pat įsijungė į ligonių lankymo komisiją. Į kuopą, naujais nariais įstojo Rožė ir Jonas Tijūnai, Eleonora Lukienė ir Petras Guzikas.

Gražiai paminėtas Vl. Pūtvis. Ta proga apie Pūtvį kalbėjo br. Išganaitis ir Skipitis papasakojo savo prisiminimus iš asmeniškos savo pažinties su Vl. Pūtviu, ypatingai pabrėždamas jo didelį patriotiškumą ir humaniškumą. A. Sodaičio vedamas oktetas sudainavo keletą dainų. Ta proga buvo prisaikdinti tie šauliai, kurie dar tos priesaikos nėra davę. Du šauliai apdovanoti Šaulių Žvaigždės medaliu. Minėjimui pasibaigus įvyko jaukios vaišės.

Mariampolės moterų šaulių būrio ryšių kursų išleistuvės (1938 m. bal. 10 d.)

— Elektros inž. **Petras Jaudegis**, tarnaująs JAV armijoj inžinierių korpe, buvo apdovanotas pagyrimo lapu ir 200 dol. dovana už tai, kad suprojektavo kariško aerodromo požeminių kabelių sistemą prie Colorado Springs, Col. Lietuvoje inž. Jaudegis buvo karininkas ir 1949 m. atvykęs į JAV įstojo į armiją.

— Mjr. **K. Liaudanskas**, gyv. Los Angeles, atšventė savo 80 metų gyvenimo sukaktį. Jis dar labai veiklus lietuvių organizacijose, — visi linki jam dar ilgai gyvuoti ir darbuotis Tėvynės labui.

— **Ed. Žukauskas**, kurio tėvai gyvena 6534 So. Campbell, Čikagoje, jau arti metai kaip yra P. Vietname.

— **Valteris Kanauka** yra dabar P. Vietname, kur vairuoja helikopterius - malūnsparnius; jis netrukus grįžta į JAV.

— Sp/4 **Juozas Petkus**, kurio tėvai gyvena 6924 So. Bell, Čikagoje, jau nuo gruodžio mėn. tarnauja Pietų Vietname, buvo išrinktas vienu iš pagerbiamų karių, kaip pasižymėjęs karinėje tarnyboje.

— **Jonas Strumskis**, Lietuvos kariuomenės kovotojas, savanoris gražiai aprašė "Europos Lietuvyje" savo atsiminimus. Jam teko dalyvauti kautynėse su bolševikais, bermontininkais ir lenkais.

— Ltn. **Bronius Tatarūnas** jau 12 mėnesių yra P. Vietname, jo tėveliai gyvena Detroite.

— **Kęstutis Paulauskas**, kovo mėn. 1 d. sukūrė šeimos židinį su Virginija Sodaityte. K. Paulauskas atlieka karinę tarnybą ir eina pareigas Čikagoje naujokų ėmimo komisijoje.

— **Bruce Marin**, kurio tėveliai gyvena Čikagoje, sugrįžo sveikas iš P. Vietnamo karo lauko.

— Kpt. **R. V. Paukštaitis** yra išvykęs iš Montrealio į ryšių vadovavimo kursus, Kingston, Ontario.

— **Raimundas Graudis**, poetės Kotrynos Grigaitytės-Graudušienės sūnus, pamėgęs aviaciją, išvyko į Nevados valstybę ruoštis lakūno profesijai. Baigęs mokslus, jis yra gabus ir mene, ypač iliustracijų srityje.

— **J. Kepalas**, kurio tėvai gyvena Stone Park, Ill., išbuvęs 13 mėnesių P. Vietnamo karo fronte, sveikas grįžo į namus. Likusią dalį tarnybos baigs JAV. Jis pasakoja labai siaubingų išgyvenimų, — reikia tikėtis, kad ir "Kario" skaitytojai kada nors apie juos paskaitys.

Lenkijoj š.m. vasario 25 mirė vet. gyd. ats. kpt. **Kazimieras Trumpis**, ilgai gyvenęs Mažeikiuose. II Pas. karo veteranas **Juozas Gabalas** mirė, staiga, kovo 13 d. Čikagoje, prie savo motinos karsto. Kanadoje staiga atsiskyrė iš artimųjų **Nikodemas Prišmantas**, kuris Lietuvos kariuomenėje ilgai tarnavo būtinoje tarnyboje. Sav. kūrėjo **Petro Dragūnavičiaus** gyvenimo bendrakeleivė — žmona Elena mirė Londone, Ont. Ročesteryje mirė **Vytautas Saladžius**, sulaukęs 50 metų amžiaus, — ramovėnas, su juo atsisveikino artimieji ir ramovėnai, pirm. Vitkus, plk. Liormonas ir kt.

— Aviacijos štabo seržantas **William Noreika**, išbuvęs 7 metus Pietų Vietname, lankėsi Čikagoje pas p. Sabastijonus ir kovo mėn. 4 d. vėl grįžo atgal į Vietnamą, kur turės išbūti dar 6 mėnesius.

Ričardas Eigelis, išbuvęs metus laiko P. Vietname ir dalyvavęs daugelyje kovų prie demilitarizuotos zonos, sveikas sugrįžo į Cicero. Likusią karinės tarnybos dalį atliks J. A. V.

Gerb. KARIO Redaktoriau,

Maloniai prašome atsiųsti mums keletą KARIO numerių susipažinimui. Daugumas mūsų skyriaus narių KARIO neskaito, kiti net nėra matę.

Iš anksto dėkojame ir tikimės, kad bent keletą prenumeratų gausime.

J. Š.
Skyriaus sekretorius

AR TAI BUVO ŠAULIŲ ŠVENTĖ?

"Kary" 1969 m. 1 nr. 18 psl. tilpo žinutė — "Šaulių šventė Hamiltone, Ontario". Žinutės autorius Kazys Mileris, rašydamas apie šaulių surengtą kariuomenės atkūrimo paminėjimą, klaidina. Yra žinoma, kad Lietuvos ginkluotųjų jėgų atkūrimo sukaktis kartu yra ir Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" metinė šventė. Vietovėse, kur veikia Sąjungos skyriai, tą šventę suruošia veteranai. Tose vietovėse, kur šventė ruošiama bendromis jėgomis, organizacijos paprastai rikiuojasi sekančia tvarka: savanoriai-kūrėjai, veteranai, šauliai.

Hamiltone veikia Veteranų S-gos skyrius. Per eilę metų jis suruošdavo ginkluotųjų jėgų atkūrimo ir Sąjungos šventę. Praeita šventė buvo suruošta talkinant kolonijoje įsisteigusiam šaulių vienetui. Veteranų skyriaus valdybai laikantis kiek pasyviai, rengėjai į veiklą įnešė nedarnumo, — sudarė minėjimo programą, kuri turėjo maža bendro su ginkluotųjų jėgų atkūrimo sukakties auksiniu jubilėjumi. Tačiau, pavadinti Veteranų Sąjungos šventę — šaulių švente, nėra tikroviška.

E. R., Hamilton, Ontario

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Anatolijus Kairys, ŠVIESA, KURI UŽSIDEGĖ, 144 psl., Terros leidinys, 1968 m. — Trijų veiksmų tragedijėlė. Kieti viršeliai.

Vincas Jonikas, LYDĖJAU VIEŠNIĄ VĖTROJE, eilių rinktinė, autoriaus leidinys, 1968 m. New Yorkas. Kieti viršeliai; kaina $3.

REGULIAMINAS IR PROGRAMOS, Pedagoginis Lituanistikos Institutas, Čikagoje. 48 psl., brošiūruotas ir iliustruotas leidinys.

Brangiai MOTULEI Lietuvoje mirus
jos sūnui, Centro Valdybos sekretoriui, šauliui

JUOZUI GRYBAUSKUI

reiškiame brolišką užuojautą.

LŠST Centro Valdyba

— Vakarų Vokietijos kariuomenės nūdieninė dvasia ir tradicijos — toli nuo buvusių II Pasaulinio karo metu. Jaunoji Vakarų Vokietijos generacija išaugo skirtingoje dvasioje, kaip jų tėvai, kurie buvo šimtmetinėse tradicijose ugdyti. Naujoji generacija žino nacizmo įvykdytus brutalius veiksmus už kuriuos jai tenka atkentėt; žino taip pat, kad vieną dieną teks ginklais susidurti su savo broliu okupuotoje Rytų Vokietijoje. Esant dabartinei politinei ir karinei padėčiai, vis daugiau abejojama esamos vokiečių karinės santvarkos vertingumu.

Rytų Vokietijos jaunimas neturi pasirinkimo karinei tarnybai — jie privalo tarnauti. Vakarų Vokietijoje, kur pabrėžiama asmens laisvė, kur nėra karo lauko teismo, kur kareiviui duodama laisvė pasisakyt savo pažiūras ir pagal įstatymą viršininkai privalo tai respektuoti, kasdieną atsiranda vis daugiau nestojančių atlikti 18 mėnesių karinę tarnybą, surandant šimtus priežasčių. Buvusiam patriotizmui ir garbingom tradicijom šių dienų vokiečių jaunimas rodo didelį abejingumą. Šiandieniniam Bundeswehrui trūksta arti 30,000 atsarginių karininkų.

— Paskutinėmis kovo mėn. dienomis, iš Murmansko uosto į Atlantą išplaukė karo laivų junginys, susidedantis iš 8 povandeninių, vieno 15,000 tonų "Sverdlovo" klasės kreiserio, dviejų "Kresta" klasės po 60,000 tonų kreiserių, trijų "Kresta" klasės kreiserių ginkluotų raketomis, trijų "Kotlin" klasės naikintojų su raketomis (to tipo laivas praeitais metais paskandino Izraelio laivą prie Alexandrijos), keli tiekimo laivai ir tankeriai. Spėjamos yra laivyno dvi kryptys: Vidužemio jūra ir Tolimieji Rytai, kur rusų vien povandeninį laivyną sudaro 100 laivų. Pastaruoju metu rusams tvirtinantis Pakistane, šis junginys gal turi tikslų Indijos vandenyno srityje iš kur galėtų veikti link Artimųjų ir Tolimųjų Rytų. Šiuo metu yra aišku, kad vyksta strateginis jėgų grupavimas artimos ateities veiksmams.

— — —

— Anglai, vokiečiai, olandai ir italai pasirašė sutartį 1970 metams pagaminti apie 1000 naikintuvų bendrose dirbtuvėse, $4,5 biliono vertės.

Rėmus gamins vokiečiai ir anglai, variklius — išimtinai anglai; olandai ir italai — elektroninius įrengimus.

Iš 1000 pagamintų lėktuvų vokiečiai numato įsigyti 400, tiek pat anglai, likusius lygiomis pasiskirstys olandai ir italai.

— Melekesse prie Ulijanovsko (Volgos rajone) rusai pastatė reaktorių, kuris naudoja uranijų U-238, greitesnio neutrono kaip U-235, iki šiol naudotu.

— General Electric Co. pagamino el. magnetą iš Samariumo ir Cobalto, kuris yra dvigubai stipresnis už tolygų iki šiol naudotą. Naudojant naują magnetą bus galima pagaminti mažesnius el. motorus, mažesnio svorio ir užimančius mažiau vietos.

— Negevo dykumoje prie Beršeba, vietovėje vadinamoje Dimona, prancūzams padedant, žydai pasistatė reaktorių. Tarptaut. Atominės Energijos komisija keletą kartų mėgino pamatyti šį reaktorių, tačiau jai buvo atsakyta, kad reaktorius yra karinių paslapčių zonoje. Yra nuomonių, kad labai artimoje ateityje žydai pasigamins "A" bombą. Tokiu atveju arabai reikalaus iš rusų tokių pačių bombų. Rusai labai gerai žino arabų lengvabūdiškumą ir duoti į jų rankas šį ginklą būtų tikras pavojus pasaulinei taikai. Nesenai amerikiečiai pažadėjo žydams 50 "Phantom" naikintuvų-bombonešių. Dabar prie šio pažado yra pridėta sąlyga, jei nevystys branduolinės energijos ginklavimosi.

Artimieji Rytai darosi daug svarbesni pasaulinės taikos išlaikymui kaip Vietnamas.

— — —

ATEITIES TANKAI

Šimtmečiais buvo dėtos pastangos pagaminti paslankų ir galingą ginklą kuris atstotų daugelį individualių ginklų. 1286 metais prieš Kristų Syrijoje, prie Oronto upės, Kadešo mūšyje tarp egiptiečių ir hititų buvo vartojami dviračiai vežimai, traukiami arkliais. Egiptiečių vežime buvo vežikas ir lankininkas. Hititų vežime buvo trys: trečiasis buvo su skydu ir dengė lankininką ir vežiką. Tie dviračiai vežimai turėjo pirmenybių prieš pėstininkus, būdami paslankesni ir sunkiau ginkluoti (W. H. Hutton — Fighting Vehicles). Asirai, vėliau perėmę iš hititų dominavimą pietryčių Azijoje, pagamino didesnius ir sunkiau ginkluotus vežimus, tačiau mažiau judrius. Vežimus jie vėliau pakeitė raiteliais, kurie turėjo sunkesnius ginklus už pėstininkų. Tačiau, nei vežimai, nei šarvuoti raitininkai nepasidarė pagrindiniu ginklu, išlikusį šarvuotą raitininką nupėstino šaunamieji ginklai — arklys buvo lengvai pažeidžiamas.

Pradedant I Pas. karu, patobulinus šaunamus ginklus, pažengus technologijai, kautynių lauke anksčiau vyravusių raumenų vietą užėmė ugnies priemonės. Vidaus degimo variklis, galutinai perėmęs iniciatyvą, buvo įkinkytas į sunkiai ginkluotus ir šarvuotus vežimus—tankus, kurių panaudojimo ideją puikiai pritaikė vokiečiai II Pas. kare, savo šarvuotomis divizijomis.

Iš praeitų karų patirties daroma išvada, kad sausumos veiksmams reikalingas galingas ir judrus elementas, kuriam pagrindinius reikalavimus pakankamai išryškino paskutiniai žymesni karai. Toks elementas buvo tankai su judrumo, ugnies galingumo, valdymo ir saugumo deriniu. Jų veiksmai turėjo lemiamos įtakos. I Pas. kare buvo manoma, kad artilerija tankus sunaikins; prieš II Pas. karą, buvo daromos prielaidos, kad lėktuvai bus kliuvinys tankams pasireikšti; II Pas. kare masiniai gaminamas prieštankinis ginklas—bazuka turėjo išjungti tankus iš kautynių lauko. Visos anos prielaidos nepasitvirtino nei Afrikos atvirose dykumose, nei Europos apgyventose vietose. Paskutinėje patirtyje išryškėjo, kad tankai yra sėkmingi veikiant judriais motorizuotais pėstininkų daliniais, atitinkamai derinant smūgį ir paramą pėstininkų veiksmais. 1930 m. kelta teorija, kad tankų daliniai gali veikti vieni, nepasitvirtino.

Įvedus taktinius branduolinės energijos ginklus, kurie turėtų būti, pirmoje eilėje, nukreipiami į telkinius, tankų reikšmė nemažės, pritaikius tankų apsaugą. Tą patį būtų galima pasakyti apie cheminius ir bakterio-

loginius ginklus (žiūr. Karys nr. 1438 **Karinės žinios**).

Prieštankinių vairuojamų raketų pasirodymas kautynių lauke, duos naujų staigmenų. Tačiau dabartinės žinomos raketos yra, palyginamai, priklausomos nuo daugelio aplinkybių: per lėtai skrenda, techniškai sudėtingos, daro kliūčių ir sunkiai valdomos.

Šiuo metu yra bandoma mechanizuoti prieštankiniai vežimai ir helikopteriai (R. P. Zeigler "Mechanized Fighting Vehicle"). Tokie šarvuoti vežimai veiktų atatinkamam organizaciniam derinyje su sunkesniais ginklais paramai pėstininkų ir prieš tankus. Tokioje organizacijoje pėstininkas galėtų vykdyti kautynių uždavinius judėdamas kartu su tankais. Tankai turėtų būti tarp 30 ir 40 tonų, kad būtų galima permesti lėktuvais - helikopteriais; 20 HP vienai tonai svorio; vikšrų paviršius 10 svarų vienam kvadratiniam coliui; pritaikyti nugalėti pelkėtas vietoves; veikimo tolis, be papildymų, turi būti pritaikytas veiksmų pobūdžiui; ginkluoti 105-120 mm pabūklais; pritaikyti veikti visose gamtos sąlygose; šarvai — nepersunkūs, pakankamai atsparūs, turėtų priešradiacinę apsaugą. Tokie tankai turės greitai šaudančius ginklus, su specialiais taikymo įtaisais (kad pataikytų iš pirmo šūvio), lengvus, tačiau didelės pramušamos jėgos. Tanko įgula bus mažinama — automatizuojant ginklų valdymą, pavyzdžiui, tanko vairuotojas galės šaudyti kai kuriais ginklais ir palaikyti ryšį su kitais tankais.

Varikliai turės būti sumažinto dydžio, padidinant jų jėgą. Bendra tanko konstrukcija bus taip suplanuota, kad tankas galės veikti 7 dienas ir naktis be tiekimų papildymo — nebent šaudmenų, kuriuos tiektų helikopteriais. Tanko svoris neviršytų 35 tonų, turėtų modernius sekimo, ryšio ir signalizacijos įrengimus. Glaudžiai bendradarbiaujant su helikopteriais, tokie tankų junginiai galėtų išvystyti panašius prasiveržimus kokius vykdė vokiečiai 1940 metais. **B. B.**

KOVA SU MASKOLIŠKA EKSPANSIJA JŪROSE IR VANDENYNUOSE

Per paskutiniuosius metus mokslišios jūrinės galybės augimas Šiaurės Atlanto sąjungą privertė susirūpinti. Kalbama ne apie maskoliškų jūrinių jėgų didėjimą Vidužemio jūroje, nors ten esančių laivų skaičius ir sudaro sąjungininkų pietiniam sparnui grėsmę, svarbus vis didėjantis maskolių Atlanto laivynas, kurio bazės yra Baltijos jūros uostai, taipogi ir pačioje šiaurėje — Murmanske ir kaimyniniuose neužšalančiuose uostuose.

NATO dabar išdirbinėja sąjunginio laivyno suorganizavimo planus, laisvo nuo visų kitų uždavinių, kuris visą laiką būtų parengtyje ir vyktų ten, kur ištiktų maskoliško karo laivyno grėsmės krizis Atlanto vandenyne.

Vienas iš pasiūlytų planų yra specialios eskadros, "laivyno", sudarymas su nemažiau kaip penkiasdešimt laivų, sugebančio, pradžioje, veikti pusiauautonominiai, kaip atskiras vienetas Nato vyr. štabo žinioje.

Tokiai formacijai pagrindą sudarytų lėktuvnešiai, kreiseriai ir mininkai. Pagal Nato štabo vadovybės reikalavimą, visi sąjungininkai pasižadėjo dalyvauti. Nato štabo tas nepatenkina. Reikalas eina dėl specialios paskirties eskadros sudarymo, kuri būtų štabo vadovybės žinioje, ne vien krizės metu, bet visą metą ir parengties stovyje. Tokios eskadros manevrai privalėtų būti atliekami ypatingai dažnai, su nevienodomis pertraukomis, nepriklausomai nuo kitų laivyno jėgų manevrų. Galvojama, kad į specialios paskirties eskadrą įeitų 4-5 lėktuvnešiai, 5-6 sunkieji kreiseriai ir 30-40 minininkų. Į tą skaičių neįeitų pagelbiniai ir povandeniniai laivai.

K. M. J. Šarūnas

GENEROLAS GLOBB APIE PADĖTĮ

Visiems yra žinomos aplinkybės, kurios iššaukė Arabų-Izraelio karą. Dar toli gražu prieš karą, būtent, gegužės pradžioje, sovietai pranešė Egiptui, kad Izraelis ruošia Sirijos užpuolimą. Naseris tuč tuojaus perkėlė savo kariuomenę per Sueso kanalą į Sinajaus pusiasalį.

Jungtinių Tautų atstovai, Izraelio prašymu, aplankė Sirijos—Izraelio sieną, bet jokio kariuomenės sutelkimo, ar kokio nors kitokio karui pasirengimo ten nepastebėjo. Tačiau, Naseris, užtikrintas sovietų paramos, pareikalavo pašalinti Jungtinių Tautų dalinius, užėmė jų laikytą liniją ir Izraelio laivynui uždarė judėjimą Akabos įlankoje.

Karas pasidarė neišvengiamas. Karo veiksmų pradžioje Kosyginas kreipėsi "karštąja linija" į JAV prezidentą siūlydamas nesikišti į kilusį karą. Johnsonas, žinoma, pritarė, kaip ir visuomet naiviai tikėdamas, kad sovietai stengiasi išlaikyti "taiką".

Taikingą sovietų nusistatymą Vašingtonas aiškino tuo, kad sovietai neabejojo, jog arabai užbaigs karą pergale ir Arabų—Izraelio klausimas bus vieną kartą galutinai išspręstas. Karą, gi, pralaimėjus, arabai pradėjo kaltinti sovietus išdavimu, bet apkaltinimai tuojau nutilo, kai sovietai užstojo arabus Jungtinėse Tautose ir skubiai pradėjo jiems teikti ginklus.

Gerai žinomas britų generolas John B. Globb kiek kitaip aiškina tuos įvykius. Generolas Globb, vadinamas Globb-Paša, visą savo karo tarnybą (32 metus) praleido Viduriniuose Rytuose; iš pradžių Irake, vėliau Jordane, kur jis organizavo arabų legioną ir jam vadovavo iki 1956 metų. Šia proga tenka nurodyti, kad kiek stipresnį pasipriešinimą izraelitai sutiko kaip tik Jordane ir, būtent, iš arabų legiono. Ne legiono kaltė, kad teko išeiti į karą tik su šautuvais, be kitų moderniųjų ginklų ir kad šautuvas pasirodė bejėgis prieš napalmą.

Straipsnyje, paskelbtame "Christian Science Monitor" gen. Globb nurodo, kad paskutinius keleta metų sovietų kariškiai nuolat buvo Egipte, kur, kaip kariniai specialistai, vadovavo Egipto kariuomenės parengimui karui. Jie žinojo, nes nežinoti negalėjo, kas buvo žinoma visiems karo atstovams Kaire, kad Egipto kariuomenė karui visiškai buvo netinkama ir laimėti karą prieš Izraelį jokiu būdu negalėjo. Izraelis, tačiau, buvo JAV sąjungininkas, o Egiptas — Sovietų. Bet kuris normaliai mastantis žmogus galėtų klausti, kodėl sovietai norėjo, o kad jie to norėjo, nėra abejonės, kad Jungtinių Valstybių sąjungininkas nugalėtų jų sąjungininką?

Atsakymą į šitą klausimą generolas Globb mato Egipto geografinėje padėtyje. "Užtenka pasižiūrėti į žemėlapį", — sako generolas — "kad įsitikinus, jog Egiptas guli 3 žemynų centre. Didžioji valstybė, valdanti Egiptą, reikalui iškilus gali nukreipti savo kariuomenę į betkurį tų trijų žemynų. Tuo pačiu, iš tos padėties, ji gali trukdyti betkuriai kitai valstybei permesti kariuomenę iš vienos vietos į kitą."

Tokį savo tvirtinimą gen. Globb iliustruoja istoriniais pavyzdžiais — 1798 m. beveik visa Europa puolė Prancūziją, bet Napoleonas, vieton to, kad gintų Prancūzijos sienas, išlaipdino savo kariuomenę Egipte. Jis ten norėjo organizuoti prancūzų bazę, išdėstyti savo kariuomenę Vidur-

žemio ir Raudonosios jūros srityje ir iš tos padėties kovoti už viešpatavimą Europoje. Nelsono laimėjimas jūroje sugriovė visus Napoleono planus ir tą pralaimėjimą Napoleonas laikė pačiu svarbiausiu visoje savo karinėje karjeroje.

II Pasaulinio karo metu Didžioji Britanija griebėsi visų galimų priemonių, kad išsilaikytų Egipte. Po Prancūzijos kapituliacijos D. Britanija kovojo viena prieš visą Europą, ir vis gi, Čiorčilis perkėlė į Egiptą ištisą armiją, kad tik ten išsilaikytų. Taip kaip ir Napoleonas, jis laikė Egiptą svarbiausiu strateginiu kraštu pasaulyje.

Sovietai, tvirtina gen. Globb, niekuomet neabejojo, kad, norint viešpatauti Europoje, reikalinga okupuoti Vidurinius Rytus ir laikyti savo laivyną Viduržemio jūroje. Šiuo atžvilgiu, rašo generolas, sovietų politika nieku nesiskiria nuo senosios carinės politikos, kuri per ištisą devynioliktąjį šimtmetį vedė karus prieš turkus, kad tik prasimuštų į Viduržemio jūrą. Vakarų valstybės tam priešinosi ir dažnai palaikydavo turkus.

Dabartiniu metu arabų kraštai, naudodamiesi sovietų pagalba kovoje prieš Izraelį, tuo pačiu teikia sovietams galimybę įsitvirtinti jų kraštuose. Atvirai okupuoti arabų kraštus, pirmon eilėn Egiptą, sovietai negali, — jiems trukdo amerikiečių šeštasis laivynas; be to, atskleisti savo kortas sovietai taip pat nenori.

Dėl to, sovietai paragino Egiptą pulti Izraelį, ir — po arabų pralaimėjimo pastatyti Egiptą pilnon sovietų priklausomybėn. Tas ir vyksta dabartiniu metu. Naseriui reikalingi ginklai, sovietai jam tuos ginklus duoda, tačiau, išnaudodami savo "duosnumą", užsitikrina sau pilną kontrolę "kaip draugas nelaimėje, o ne kaip "imperialistinis agresorius".

"Viskas tas", rašo generolas, "vyksta mūsų akyse ir sovietų laivai lanko Aleksandriją ir Port Saidą. Egipto kariuomenė yra visiškoje sovietų karininkų ir instruktorių kontrolėje." Egiptui tas, žinoma, nepatinka, bet, kol žydų kariuomenė stovi prie Sueso kanalo jie nieko padaryti negali. Gi, kada ta padėtis pasikeis, gal ir per vėlu bus ką nors padaryti. Toks stovis sovietams yra be galo naudingas, dėl to jie ir toliau ragina arabus Izraeliui nenusileisti ir nepriimti bet kokių Izraelio pasiūlymų.

Sovietų įtakos Alžyre augimas ir sovietų laivų į Oraną atvykimas tik pativrtina jų norus pasiekti pilno viešpatavimo Viduržemio jūroje. Sovietų buvimą Egipte ir Sirijoje dar galima būtų teisinti reikalingumu apginti tuos kraštus nuo Izraelio užpuolimo, tačiau Alžyras yra 1500 mylių atstu nuo Izraelio ir jam joks pavojus iš Izraelio pusės negresia. Kam gi sovietų laivai atsidūrė Orane, klausia generolas, ir čia pat duoda atsakymą: Oranas vyrauja vakarinėje Viduržemio jūros pusėje ir gali sutrukdyti bet kokį judėjimą pro Gibraltarą.

Generolas Globb nurodo, kad dar toli gražu ne viskas yra pralaimėta. Iš 13 arabų kraštų — Jungtinių Tautų narių — tik Sirija, Egiptas ir Alžyras yra patekę į Sovietų priklausomybę. Užtat Libanas, Saudi Arabija, Kuveitas, Sudanas, Tunisas, Libija ir Marokas yra daugiau palankūs Vakarams. Generolas, kodėl tai, nutylė Iraką ir Jemeną, kurie tik iki tam tikro laipsnio patekę į Sovietų priklausomybę. Tačiau, tas ne taip svarbu, kaip svarbus yra jo nurodymas, kad JAV galėtų Sovietų įtaką neutralizuoti, jei parodytų daugiau draugiškumo arabų kraštams: "Niekas nereikalauja, kad JAV apleistų Izraelį, kuriam dabartiniu metu negresia joks pavojus, tačiau kiekvienas tolesnis Izraelio pasistūmimas pirmyn tarnaus tik tam, kad vis daugiau ir daugiau pastūmės arabų kraštus ieškoti sovietų pagalbos."

O. Urbonas, Švedija

RAMOVĖNAI KANADOJE

Lietuvių Veteranų S-gos "Ramovės" Montrealio skyriaus metinis narių susirinkimas, įvykęs kovo 22 d. A. Žiuko ir ponios rezidencijoje, praėjo darbingoje nuotaikoje. Valdybos pirm. B. Bagdžiūnui dėl susidėjusių aplinkybių negalint į susirinkimą atvykti susirinkimo posėdį atidarė, jo raštu įgaliotas, skyriaus iždininkas A. Kalvaitis, pateikdamas net 11-kos punktų dienotvarkę. Susirinkimo posėdį pravedė į dienos prezidiumą išrinktas susirinkimo pirmininkas J. Adomaitis; sekretoriaus pareigose buvo P. Gabrys. Tarp kitų darbotvarkės punktų buvo gan įdomus mūsų skyriaus atstovo, dalyvavusio LV S-gos "Ramovė" skyrių atstovų suvažiavime, kuris įvyko 1968.XI.23-24 Čikagoje, pranešimas, kurį padarė V. Kačergius, papasakodamas patirtus suvažiavimo metu įspūdžius. Naujai išrinkta skyriaus valdyba vienų metų kadencijai, susirinkimo posėdžiui pasibaigus, pareigomis pasiskirstė sekančiai: valdybos pirmininkas P. Keturka, vicepirmininkas V. Kačergius, iždininkas A. Kalvaitis ir sekretorius P. Gabrys. Į revizijos komisiją išrinktas R. Simaniūkštis ir A. Žiukas. Be to, susirinkimas priėmė buvusios valdybos pasiūlymą atgaivinti vėliavos fondą skyriaus vėliavai įsigyti ir pradėti tam tikslui rinkti aukas. Ten pat susirinkime vėliavos fondui A. Stašaitis pažadėjo 50 dolerių, o A. Sutkaitis skyriaus iždininkui A. Kalvaičiui įteikė 25 dolerių čekį. Darbotvarkei išsisėmus, ir nuaidėjus Lietuvos Himno aidams susirinkimo posėdis buvo baigtas. Po to, sekė ponios R. Žiukienės paruoštos vaišės. Besivaišinant ramovėnai prisiminė kariškas dainas, kurios skambėjo iki vėlyvos nakties. **P. G.**

PASTEBĖTI NETIKSLUMAI

Skaitydamas 1968 m. **Kario** 9 nr., radau prie K. Ališausko straipsnio "Lietuvos kariuomenės atkūrimas" pridėtų nuotraukų netikslius užrašus.

1) 264 psl. viršuje po nuotrauka parašyta: "Fronte prieš lenkus 1920 m. lapkričio mėn.: mūsų pėstininkų apkasai ties Širvintomis, su sekimo postu medyje".

Gal toje pačioje vietoje buvo ir 1920 m. lapkrityje mūsų pėstininkų apkasai, bet ta nuotrauka yra daryta 1922 metais. Ten buvo VI šaulių (partizanų) grupės Širvintų dalinio (kuopos) apkasai ir ties jais šie pažįstami žmonės: iš kairės į dešinę: Širvintų valsčiaus viršaitis ir Tautų Sąjungos įgaliotinis Povilas Žukauskas, dalinio vadas ltn. Petras Inickas (pramintas bat'ka), ltn. Kviecinskas, medyje ltn. Domas Kavaliauskas, kitų nepamenu.

2) 165 psl. apačioje virš nuotraukos užrašas: "Širvintų apylinkių partizanai 1919 metais".

Ši nuotrauka daryta 1922 metais Širvintų klebonijos sode, taip pat VI šaulių grupės Širvintų dalinio ir joje matomi iš kairės į dešinę: ltn. Domas Kavaliauskas, ltn. Petras Inickas ir penktas — Vytautas Petrauskas, dabar gyvenąs Chicago, Ill. Petrausko užuomina, ltn. Kviecinskas gyvenąs Kanadoje.

3) 267 psl. nuotraukoje užrašyta: "Šaulių kapai Širvintose". Pažymėta, kad "Žuvę su lenkais L.Š.S. VII grupės šauliai . . ." Netikslumas tik tas, kad tie šauliai buvo VI grupės Širvintų dalinio. Tą atsimenu.

Kartą netikėtai lenkai įsibrovė į Širvintas. Kautynių metu lenkai ties bažnyčia paėmė į nelaisvę šaulį A. Molį ir jį ten nušovė.

Kitą kartą mūsų partizanai norėjo išvaryti iš Avižonių (Avižancų) kaimo lenkų partizanus, kur jie buvo įsitvirtinę. Įvyko kautynės. Ten žuvo

(Perkelta į viršelių 3 psl.)

A.A. INŽ. ATS. PLK. PETRAS VALANTIEJUS

Po sunkios ir ilgos ligos, nukeliavo amžinybėn Waterburio ramovėnas inž. ats. plk. Petras Valantiejus.

Mirė Easton mieste, Pensilvanijoje 1968 m. gruodžio mėn. 7 d. Per daugelį pažinties metų dažnai tekdavo stebėtis jo atkaklumu besirūpinant lietuviškais reikalais. Gaila matyti jį atsiskiriantį iš gyvųjų tarpo, nesulaukus laisvos tėvynės, kurią jis taip mylėjo.

Jis gimė 1890 m. sausio mėn. 8 d. Tauragės apskr., Eržvilko vlsč., Butkaičių km. Pradžios mokyklą baigė Eržvilke, gimnaziją — Kaune ir 1912 m. Kazanės universitete įsigijo farmacininko diplomą. 1912 metų rudenį įstojo į rusų kariuomenę aspiranto teisėmis į 5-tą pontonų batalioną, Kijeve. 1914 m. rugsėjo mėn. baigė Karo mokyklą, buvo pakeltas į inžinerijos leitenanto laipsnį ir išsiųstas į frontą. Fronte išbuvo iki karo pabaigos ir 1918 m. balandžio mėn. 1 d. iš kariuomenės buvo atleistas štabo kapitono laipsniu. 1918 m. gegužės mėn. 3 d. įstojo į lietuvių batalioną Rovno mieste. Įsakius batalioną išformuoti, rugpjūčio mėn. pradžioje grįžo su bataliono štabu į Vilnių.

1919 m. sausio mėn. 30 d. buvo paskirtas į formuojamą inžinerijos batalioną. Teko tarnauti įvairiuose karo technikos dalyse.

1933 m. kovo mėn. 1 d. išėjo į atsargą inžinerijos pulkininko laipsniu. Prasidėjus II Pasauliniui karui grįžo prie farmacijos profesijos ir dirbo Raseiniuose, o vėliau Seredžiuje vaistinės vedėju. 1944 m. spalio mėn. su šeima pasitraukė į Vokietiją. Vokietijoje gyveno Hanau stovykloje. Į JAV atvyko 1949 m. kovo mėn. ir apsigyveno Waterbury, Conn. Kaip Vokietijoje, taip ir čia Amerikoje plačiai dalyvavo visuomeniniame darbe. Nuo "Ramovės" įsikūrimo buvo jos nariu ir šešis metus skyriaus valdybos pirmininku. Be to, dar priklausė Lietuvių bendruomenei ir Mažosios Lietuvos Bičiulių draugijai.

Išėjęs pensijon, aplinkybių verčiamas, persikėlė gyventi į Easton, Pa. kur ir mirė.

Liko žmona Anelė (Adaškevičiūtė), du sūnūs ir dvi dukterys. Palaidotas gruodžio mėn. 11 d., Easton, Pa., Šv. Marijos Magdalenos kapinėse.

K. U.

LIETUVOS KARIUOMENĖS SAVANORĮ-KŪRĖJĄ VALENTINĄ ŽALKAUSKĄ PALAIDOJUS

Valentinas Žalkauskas gimė 1902 m. vasario mėn. 17 d., Klovainių valsčiuje, Šiaulių apskr., kur tėvas turėjo 25 ha ūkį. Šeima gausi, — keturi vaikai ir beveik visi ėjo mokslus. Nedidelis ūkelis negalėjo pakelti tiek išlaidų, tad senasis Žalkauskas išsinuomavo dar apie 160 ha žemės ir sunkiai dirbdamas vertėsi cukrinių runkelių auginimu ir davė progos savo jaunikliams siekti šviesesnio gyvenimo.

Valentinas, baigęs pradžios mokyklą, įstojo į Šiaulių gimnaziją. Kas savaitę, turgaus dienomis, jo tėvas veždavo sūnui kaimiškus maisto produktus bei skalbinius.

Tačiau, apie 1918 m. pabaigą, vieną dieną nuvažiavęs su šviežiu maistu, neberanda kam jį įteikti: dingęs sūnus! Jieško ir čia ir ten, klausinėjasi, tačiau niekas nieko nežino. Buto šeimininkas atsako, girdi, jis manęs, jog vaikinas bus išėjęs namo aplankyti savo tėvelius. Tiktai patardžius Valentino mokslo draugus, paaiškėjo, kad tasai prieš kelias dienas išėjęs savanoriu į Lietuvos kariuomenę. Mat, neramūs metai, bolševikų gaujos pro Biržus skverbėsi šiaurės Lietuvon; Joniškėlyje skubomis buvo organizuojamas lietuvių partizanų būrys priešui atremti, į kurį Valentinas Žalkauskas ir įstojo.

Valentinas dalyvavo Nepriklausomybės kovose, mušė bolševikus, grūmėsi su bermontininkais prie Radviliškio, vėliau kovojo su lenkais. Už drąsą ir sumanumą buvo pakeltas į viršilos laipsnį.

Atmušus priešus, prašvitus laisvei, Valentinas išstoja iš kariuomenės ir lanko Šiaulių gimnaziją suaugusiems. Gavęs brandos pažymėjimą, tarnavo Šiaulių apskrities valdyboje, vėliau valdininkavo kitose įstaigose, sąžiningai ėjo pareigas, gerai sugyveno su vietos visuomene, tad buvo išrinktas atstovu į Lietuvos seimą. Kaip savanoris gavo žemės sklypą Šiaulių apylinkėse. 1929 m. vedė Reineckerytę, susilaukė sūnaus Karolio ir dukters Irenos.

1940 m. bolševikams okupavus Lietuvą, Valentinas buvo suimtas ir pasodintas į Šiaulių kalėjimą. 1941 m. pradžioje, prasidėjus repatrijacijai, jo žmona išrūpino dokumentus visai šeimai važiuoti Vokietijon. Didelėmis pastangomis išėmė iš kalėjimo Žalkauską ir kitą dieną abudu su vaikais, rusų kareivių lydimi, ties Eitkūnais peržengė sieną. Rusų-vokiečių karui pasibaigus, Žalkauskai apsigyveno anglų zonoje Unros stovykloje, įsijungė į lietuvių veiklą. 1948 m. išsikeldino Australijon ir apsigyveno Adelaidėje, kur dirbo Water Supply departamento tarnyboje. 1967 m. jis pasitraukė į pensiją. 1953 metais buvo išrinktas Lietuvių Bendruomenės apylinkės pirmininku. Mirdamas paliko du jau suaugusius ir vedusius vaikus ir anūkus.

V. Žalkauskas mirė 1969 m. sausio mėn. 12 d. Pietų Australijos Royal

Hospital ištiktas širdies smūgio. Ši liga vis kartojosi nuo bolševikinio kalėjimo laikų, paveikta nežmoniškų tardymų bei kankinimų.

Palaidotas buvo sausio mėn. 14 d. Adelaidės Centennial kapinėse kur jau ilsisi ir kiti lietuviai savanoriai - kūrėjai kariai. Liuteronų kunigas atsisveikindamas iškėlė Valentino Zalkausko nuopelnus tėvynei Lietuvai, pažymėdamas, kad Zalkauskas vos 16 metų amžiaus būdamas išėjo ginti Lietuvos ir kovojo iki Lietuva buvo laisva, tokia kaip šiandieną Australija. Taip pat pažymėjo, kad velionis buvo geras lietuvis ir geras australas. Bendruomenės ir savanorių - kūrėjų vardu atsisveikinimo žodį tarė Leonas Vasiliūnas.

L. Vasiliūnas

RAMOVĖNĄ VIRŠILĄ LEONĄ TRIBINEVIČIŲ PALAIDOJUS

1969 m. sausio mėn. 19 d. sunkus smūgis ištiko Kanadoje visą Hamiltono lietuvių bendruomenę, o ypač lietuvius karius veteranus, kai sužinojo, jog visai netikėtai ir staigiai mirė II Pas. karo dalyvis, narsus viršila Leonas Tribinevičius, sulaukęs vos 52 metų amžiaus.

Jis gimė 1916 m. balandžio mėn. 12 d. Panevėžio apsk., Pušaloto valsč. Jukonių kaime. Tikrąją karo tarnybą atliko artilerijoje, Panevėžio apygardoje, įgydamas puskarininkio laipsnį; į viršilos laipsnį pakeltas karo metu.

1941 m. prasidėjus vokiečių—rusų karui ir per radio, iš Kauno, paskelbus atstatant nepriklausomą Lietuvą, Leonas Tribinevičius savanoriškai stojo į organizuojamą Panevėžyje lietuvių bataljoną, kuris tų pat metų gruodžio mėn. buvo išsiųstas į Rusiją, Toropeco m. (apie 80 km už Velikije Luki) 16,000 maskolių belaisvių ir didžiulius vokiečių kariuomenei maisto sandėlius saugoti.

Gilia ir ypač šalta žiema pasinaudodami, rusai Toropeco miestą keliomis divizijomis apsupo. Vokiečiai, manydami, iš apsupimo nebeišeisią, apnuodijo maistą, kad maskoliai juo nepasinaudotų. Todėl lietuvių bataljonui, kol iš apsupimo prasimušė, prisėjo badauti net 7 dienas. Savo gyvybes teko palaikyti tik svaiginamaisiais, alkoholiniais gėrimais ir rūkalais.

Nors iš bado ir nusilpę, tačiau niekas iš lietuvių karių maskoliams pasiduoti nelaisvėn nenorėjo. Todėl, kovodami kaip liūtai, palyginti mažais nuostoliais, pro rusų sunk. kulkosvaidžių ir pragarišką artilerijos ugnį ir apsupimo žiedą jie prasimušė.

A.a. Leonas Tribinavičius

Iš apsupimo prasimušę, dauguma karių pasiekę Sebežo m. (apie 25 km nuo Latvijos sienos), kaip visai nusilpę, buvo paguldyti ligoninėn.

Vėliau bataljonas buvo perkeltas į Daugpilį, kur papildytas kariais iš Lietuvos, permestas į Liepoją iš kur ir vėl buvo išgabentais laivais į Rytprūsius.

Po Vokietijos kapituliacijos viršila Leonas Tribinevičius apsigyveno Spakenbergo stovykloje, kur susirado sau tinkamą gyvenimo draugę, irgi aukštaitę, Emiliją Kučinskaitę, su kuria ir sukūrė šeimos židinį. Po vedybų greit išvyko Anglijon, kur jiems gimė sūnus Algirdas ir duktė Aldona. Išbuvę ten 5 metus, 1951 m. atvyko į Kanadą, kur susilaukė dukters Danutės. Sūnus Algirdas jau treti metai universitete studijuoja anglų kalbą ir filosofiją, o dukros eina mokslus vidurinėje mokykloje.

Velionis turėjo Lietuvoje likusius dar gyvą motiną, tris seseris ir du brolius.

Viršila Leonas Tribinevičius buvo labai tvirto sudėjimo, visuomet linksmai nusiteikęs, draugiškas, turėjo daug draugų ir visų buvo mylimas. Visokiuose organizacijų parengimuose visuomet dalyvaudavo, todėl į laidojimo biūrą atėjo daug bičiulių su juo atsisveikinti.

Viršila L. Tribinevičius priklausė L.K. Veteranų S-gai "Ramovė". Jo karstas buvo pridengtas lietuviška trispalve ir stovėjo ramovėnai garbės sargyboje su skyriaus vėliava.

Nežiūrint patirtų karo baisumų, viršila L. Tribinevičius visada sakydavo: "Jei tik prieš maskoliškus imperialistus Europoje kiltų karas, jei dar būsiu tinkamas kariuomenei — nebūsiu persenas, savanoriškai vėl stosiu prieš bolševikus kovoti, kad Lietuva vėl būtų laisva ir nepriklausoma."

Velionio palaikai, su bažnytinėmis apeigomis, buvo paalidoti lietuvių Šv. Jono kapinėse, į kurias palydėjo didelė vilkstinė automobilių.

Gaila ir skaudu buvo skirtis su narsiu kariu kariams — veteranams, dar skaudžiau jo ištikimiausiai, šios trumpos žemiškos kelionės, gyvenimo draugei Emilijai, sūnui Algirdui, dukrai Aldonai ir Danutei.

K.m. J. Šarūnas

Ar reikalinga Centro Valdyba?

Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanorių sąjunga, šioje šalyje atsikūrusi 1953 metais, turi savo centro valdybą, kurios vyriausioji pareiga: derinti skyriaus narių veiklą, duoti jiems reikalingų nurodymų, o atsiradus svarbiam principiniam klausimui, pateikti jį spręsti visiems sąjungos nariams. Tai statutinės gairės. Praktikoje gi, nei to "derinimo", nei nurodymų, nei teikimų, nei bendrai, jokios "tokios" veiklos C. V. neparodo. Štai konkretus faktas: pr. mt. XI.23 d., minint Lietuvos kariuomenės atkūrimo 50-tąją sukaktį, čikagiečiai ramovėnai įžeidė kūr. savanorius. Minėjimo garbės prezidiuman pakvietė eilę, kad ir garbingų žmonių (ir moterų), tačiau su kariuomenės faktinu atkūrimu, su frontų kovomis — kažin ar ką nors bendro turėjusių? Buvo ten ir kalbų kalbėta. Nebuvo tik kūrėjų-savanorių atstovo pakviesta g. prezidiuman ir savanoriam nesuteikta progos prabilti į susirinkusius, kurie mielai norėjo matyti garbingą jų atstovą prezidiume ir ta iškilminga proga išgirsti kūrėjų - savanorių žodį. Juk savanoriai pačią brangiausią auką ant tėvynės aukuro sudėjo, jie su ginklu rankoje kovojo frontuose už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, jie yra garbingosios Lietuvos kariuomenės branduolys ir pagrindas!... Šitą ramovėnų "išdaigą" visi pastebėjo ir daug kas dėl to suglūmo ir įsižeidė. Tik kuklūs kūrėjai - savanoriai tylėjo, nors iš to minėjimo dar prieš jo pabaigą išsiskirstė.

Ar LKKSS-gos C. V. į tą ramovėnų "išdaigą" reagavo, o jei taip, tai kada, kokiu būdu ir kieno iniciatyva, iki šiol neteko girdėti ir tai įdomu kodėl? Juk CV atstovauja sąjungos reikalus. Šitas reikalas, yra svarbus reikalas, garbės reikalas ir jo akivaizdoje užsimerkti neleistina. Juk mes — kariai!

Paskiri, aktyvesnieji sąjungos nariai, senai jau yra pastebėję ir raštu reiškę nuomonę, jog CV. dėl nežymios savo reikšmės, savęs nepateisina. Taip samprotaudami, kūr.-savanoriai nekartą jau metiniuose susirinkimuose yra nubalsavę, kad CV nepateisina savo buvimo, todėl **nebereikalinga.**

Sąjungos skyriam su dabartiniu narių skaičiumi, nelengva verstis medžiaginiai: nario mokestis tik simbolinis, apie pakėlimą jo nė kalbos negali būti, nes dauguma kūr.-sav. jau nebedirba — pensininkai ir nevisi nario mokestį sumoka. Be to, narių skaičius net tirpste tirpsta... Tų pačių menkučių pajamų 25 proc. atima CV. Skyriaus valdyba, turi aukoti Lietuvos laisvinimo veiksniams ir kt. organizacijoms, turi ir kitokių išlaidų, o iš kur imti lėšas?

Sąjungos narių nuomonės ir pageidavimai CV negali būti nežinomi, nes: a) centro valdybos nariai — skyriaus nariai ir privalo lankyti skyriaus susirinkimus, b) C. V. gauna susirinkimų protokolus. Yra labai sėkmingai besiverčiančių organizacijų (pav. Birutininkės), visai neturinčių centro valdybos, kurios pareigas gražiausiai atlieka skaitlingesnio skyriaus valdyba. Tuo pavyzdžiu siūlyčiau pasekti ir kūrėjus - savanorius. Už tokią formą įtikinamiausiai kalba visi faktai. Ne kiekvienas, buvęs labai geras karys fronte, narsiausias vyras gali darbuotis valdyboje. Jau dabar turime sunkumų — pristingame kandidatų valdyboms. Centro gi valdyboje "dirba" net aštuoni vyrai. Nesant CV, tie 8 vyrai atitektų skyriui, kuriam savaime jau palengvėtų valdybų sudarymo reikalas. O skyriaus valdyba, ypač jei ją papildyti iki C. V. skaičiaus — pilniausiai ir **nė kiek neblogiau** atliktų C. V. pareigas, o 25 proc. sunkiai surenkamų lėšų, liktų bendriems skyriaus valdybos reikalams.

Tad įdomu, kodėl tie aštuoni mokyti vyrai, baigdami savo C. V. kadenciją, nesiima iniciatyvos pravesti sąjungos įstatų pakeitimo ar papildymo (abiem atvejais nesudėtingos) procedūros, o kaž kokios tuščios "garbės" vyliaus (patekti į centro valdybą) pagauti, vykdo paruošiamuosius darbus ir eikvoja lėšas, vėl... naujai Centro Valdybai rinkti?

Ne aš vienas manau, jog nepakeitę siūlomu būdu (forma) savo organizacijos struktūros, netrukus sulauksime dienos, kaip, pasak posakį, bus: "Many Chiefs, but no Indians"...

Čia siūlomas įgyvendinti projektas tinka visiems kūrėjų - savanorių s-gos skyriams.

Kalpas Uoginius,
kūrėjas - savanoris

Gerb. p. Redaktoriau!

Eilėje lietuvių leidinių esu radęs neteisingą teigimą, kad buvęs vokiečių feldmaršalas Georg von Küchler gavo Riterio kryžių už Kauno paėmimą, 1941 m. birželio mėn.

Paminėsiu tik keletą:

1) Z. Ivinskio straipsnyje, S. Vardžio red. "Lithuania under the Soviets" psl. 67 — išleista New Yorke 1965.

2) Alg. Budreckio knygoje "The Lithuanian National Revolt", psl. 83 — išleido J. Kapočius 1968.

3) J. Brazaičio straipsnyje Lietuvių Enciklopedijoje, XV tome, psl. 372 — išleido J. Kapočius 1968.

Visi šie autroiai ten pat teigia, kad Küchlerio armija įžygiavo į Kauną 1941 m. birželio 25 d.

Gen. plk. von Küchler (feldmaršalas nuo 1942.VI) negalėjo gauti Riterio kryžiaus už šį žygį nes

Ramovės New Yorko sk. revizijos komisija, S. Gudas (viduryje) ir dr. E. Noakas (deš.) tikrina skyriaus iždo knygas. Kairėje — inž. J. Zabelskis, skyriaus iždininkas. V. Čėsnos nuotr.

1) jis jau buvo šį kryžių gavęs 1939.X.1, kaip 3-čios armijos vadas, po Lenkijos sutriuškinimo (žiūr. Otto Moll "Die deutschen Generalfeldmarschalle 1935-1945", psl. 98).

2) jo 18-ta armija puolė iš Klaipėdos krašto vakarinės dalies link Rygos ir nebuvo nei iš tolo priartėjusi prie Kauno. Į Kauną įžengė 16-ta armija (gen. plk. Busch, nuo 1943.I.30 feldmaršalas).

Atrodo, kad visi augščiau minėti autoriai rėmėsi gen. St. Raštikio užuomina knygoje "Kovose dėl Lietuvos" II t. 293-4 psl. Gen. Raštikis šį epizodą mini: "...vėliau su dideliu nusistebėjimu teko sužinoti, kad vokiečių armijos vadas...", nepatiekdamas šaltinių — tai bus buvusi tik kur nors nugirsta nepatikrinta žinelė.

Įdomu, ar koks kitas asmuo buvo apdovanotas už Kauno užėmimą, ar tai Riterio kryžiumi, ar kokiu augštesniu jo varijantu (pav. ąžuolo lapais). Reiktų pasitikrinti dėl gen. Busch, jo viršininko feldmaršalo Leeb bei II korpo vado gen. grafo von Brockdorff-Ahlefeld. Deja, man šiuo metu tie šaltiniai yra neprieinami.

Būčiau dėkingas, gerbiamas p. Redaktoriau, jei Jūs galėtumėte atkreipti mūsų istorikų dėmesį į šią paklaidą, kad jos būtų galima išvengti kituose leidiniuose bei atitaisyti sekančiose laidose.

Su pagarba,

Vytautas Patašius
Sydney, Australia

PASTEBĖTI NETIKSLUMAI

(atkelta iš 125 psl.)

šaulys S. Pipiras ir kitas, bene, J. Sukackas. Vienas jų buvo nukautas, o kitas per neatsargumą išsisprogdino. Puolimo metu turėjo ant diržo rankinę granatą, iš kurios koto buvo išlindusi virvutė. Kai tas šaulys lipo per statinių tvorą, virvutė užkliuvo už statinio, truktelėta ir granata sprogo.

Širvintų VI grupės dalinys tik po 1923 m. sausio 1 dienos buvo gavęs VII grupės vardą, kai buvo persiorganizuota į Lietuvos Rytų partizanus ir tos grupės vadu paskirtas ltn. Kostas Dulksnys.

Balys Pupalaigis

Technikos kariuomenę ir jos biblioteką prisiminus straipsnyje (KARYS Nr. 2), 70 psl. išspausdinta, kad "prieš I Pas. karą, ltn. K. Gabriūnas pasigamindavęs televizijos aparatus." — Turi būti "prieš II Pas. karą".

ATSAKOMA KRITIKUI

Š. M. "KARIO" 1-me numery radau Ss. Dts. rašinį — "Kalbininkų" pasivaikščiojimas po tolimą Tėvynę". Čia jis rašo, kad skaitė I. Vėgėlio poezijos būdu parašytą knygą Visgailis ir randa, kad ten sumaišyta senoji mindauginė praeitis su ne taip sena dabartine praeitimi. Kad ten net esą minima mūsų laikų karo vadai.

Be to, Ss. Dts. sako, kad knygoje minimi vardai ir pavadinimai upių, ežerų ir vietovių esą netikri, o esą autoriaus fantazijos padaras.

Nenorėdamas toliau nagrinėti "kalbininko ir istoriko" Ss. Dts. "Kary" surašytų įtarinėjimų ir šmeižtų, turiu pasakyti: 1. aš savo raštuose nesivadinu nei kalbininku, nei istoriku, nei poetu. O kodėl knygą Visgailis parašiau poezijos būdu, tai yra pasakyta knygos įžangoje.

2. Ne aš, kaip sako Ss. Dts, esu sumaišęs praeitį su dabartimi, bet jis tai daro savo rašiny. Būktai knygą recenzuodamas, taip pina jos turinį su visokiais jo skaitytais mums priešingų rusų, gudų ir vokiečių istorikų raštais, kad net padarė iš to didelį mišinį savo išvedžiojimuose, kurių nebėra prasmės toliau ir skaityti.

Dėlei knygoje minimų dabarties karo vadų pavardžių, tai reikia pasakyti, kad tokių pavardžių ir senovėje buvo užtektinai. O lietuvių Minto miesto įkūrimas knygoje aprašytas labai aiškiai, nors "recenzentas" prisipažįsta, kad jis ten nebesusigaudęs ir 3. visi knygoje minimi pavadinimai ežerų, upių, vietovių ir senovės kunigaikščių yra paimti iš visų mano lankytų vietovių archyvų, muzėjų, bažnyčių, žmonių ir knygos įžangoje minimų istorinių raštų. Laikau juos knygoje panaudotais tinkamai. Visi žinome, kad tautoms amžiais bekovojant daug ir vietovių pavadinimų pasikeičia.

Taigi, kiek mano laisvalaikiai ir aplinkybės leido, aš dirbau vis savo tautos labui. Rimti žmonės mano darbus supras.

I. V.

AUKOJO KARIUI:

$50.00 — A. Balčiūnas, Los Angeles, Calif. **Po $13.00** — G. Balanda, Detroit, Mich.; P. Karosas, New Britain, Conn. **$10.00** — J. Balbatas, Cleveland, Ohio. **Po $8.00** — Č. Šadeika, Farmington, Mich.; J. Tamošiūnas, Detroit, Mich. **$6.00** — J. Jasinskas, Ocean City, N.J. **Po $5.00** — M. L. Namikas, Glendora, Calif.; V. Perminas, Detroit, Mich.; J. Šepetys, Detroit, Mich.; K. Venclauskas, Los Angeles, Calif.; J. Vizbaras, So. Boston, Mass. **$3.50** — V. Sederavičius, Omaha, Nebr. **Po $3.00** — J. Abraitis, Chicago, Ill.; A. Aidukas, E. Paterson, N.J.; Juoz. Andrikonis, Manchester, Conn.; Br. Bajerčius, South Boston, Mass.; J. Bakšys, Toronto, Ont.; Vl. Braziulis, Cleveland, Ohio; Pr. Buškevičius, Hartford, Conn.; A. Butkūnas, St. Charles, Ill.; P. Dambrauskas, Chicago, Ill.; J. Dapkus, Hartford, Conn.; A. Daugelavičius, Cote St. Luc, Canada; M. Gečiauskas, Manchester, Conn.; A. Gelažius, Paterson, N.J.; J. Gepneris, Chicago, Ill.; S. Griežė - Jurgelevičius, Dorchester, Mass.; F. Janonis, Brockton, Mass.; T. Janukėnas, Dorchester, Mass.; St. Juras, Chicago, Ill.; G. Juškėnas, Cleveland, Ohio; J. Kaklauskas, Cleveland, Ohio; A. Kenstavičius, Boston Bar, Can.; Vl. Kiaunė, Easton, Pa.; A. Lukas, Detroit, Mich.; St. Malinauskas, Hamtramck, Mich.; A. Mikoliūnas, Cleveland, Ohio; A. Nemanius, Chicago, Ill.; V. Numgaudas, Chicago, Ill.; L. Pabrėža, Chicago, Ill.; A. Pacevičius, Toronto, Can.; F. Pempė, Philadelphia, Pa.; A. Petrauskas, Dearborn, Mich.; E. Petrauskas, Chicago, Ill.; C. Petrelis, Cambridge, Mass.; J. Pragulbickas, Elizabeth, N.J.; P. Puškorius, Cleveland, Ohio; J. Rauba, Gr. Rapids, Mich.; Z. Rimas, Brooklyn, N.Y.; P. Sakalas, Hamilton, Can.; J. Sutkus, Chicago, Ill.; K. Šapetka, Waterbury, Conn.; F. Tallat-Kelpša, Evergreen Park, Ill.; St. Tallat-Kelpša, Baltimore, Md.; St. Tiškevičius, Chicago, Ill.; Pov. Tyla, Foxboro, Mass.; J. Tomas, Peekskill, N.Y.; K. Urbšaitis, Middlebury, Conn.; J. Vaičkus, Kearny, N.J.; J. Valys, Miami, Fla.; K. Vieraitis, Chicago, Ill.; Olga Vyšniauskas, Chicago, Ill.; Vl. Žibas, Paterson, N.J. **Po $2.00** — K. Balaišis, Cleveland, Ohio; A. Bliudžius, Detroit, Mich.; K. Dūda, So. Boston, Mass.; Elena Legeckis, Jamaica, N.Y.; S. Pangonis, Omaha, Nebr.; J. Šarūnas, Hamilton, Canada. **Po $1.50** — Vl. Mieželis, Chicago, Ill.; J. Ugianskis, Gr. Rapids, Mich. **Po $1.00** — J. Andrašūnas, Los Angeles, Calif.; A. J. Grajauskas, Cliffside Park, N.J.; B. Jablonskis, Aurora, Ill.; Vl. Keiba, Rochester, N.Y.; K. Pažeménas, Hawthorne, Calif.; V. Pečiulis, Tillsonburg, Can.; A. Pocius, Rockford, Ill.; K. Pranckonis, Baltimore, Md.; B. Pupalaigis, Chicago, Ill.; J. Ramoška, Chicago, Ill.; P. Sejonas, Cleveland, Ohio; J. Škėma, Hamilton, Canada.

Alytus

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — $7.00, pusmečiui — $3.50, atsk. nr. — 70¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
K A R Y S
916 Willoughby Avenue
Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.
Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.
KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.